

स्थानीय सरकार

उमाकुण्ड गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
प्रीति, रामेछाप
बागमती प्रदेश, नेपाल

उमाकुण्ड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
(अन्तिम प्रतिवेदन)

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०७८

बिषय-सूची

परिच्छेद १: परिचय.....	१
१.१ पृष्ठभूमि.....	१
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य	२
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू.....	३
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया	४
१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन	५
१.४.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण	५
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन	६
१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण	७
१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण	७
१.५ योजनाका सीमाहरू	७
परिच्छेद २. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय.....	१०
२.१ संक्षिप्त परिचय	१०
२.२ मानव संसाधनको अवस्था.....	१५
२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था	१७
परिच्छेद ३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	१८
३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था	१८
३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था	१८
३.१.२ कानुनी व्यवस्था	१८
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	२४
३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण	२६
३.३.१ कर राजस्व	२६
३.३.२ गैर कर राजस्व	३०
परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था	३६
४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति	३६
४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता.....	३७
४.३ आन्तरिक आय परिचालन.....	३८
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू	४०

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना	४२
५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना	४२
परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	४८
६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण.....	४८
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण.....	५०
परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा	५३
७.१ अपेक्षित नतिजा	५३
परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	५५
८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	५५

अनुसूची

अनुसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलन चेक लिष्ट

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

अनुसूची ३: माईन्यूट

अनुसूची ४: फोटोहरु

तालिका सूची

तालिका १ : वडा विभाजन सम्बन्धी विवरण.....	१०
तालिका २ : गाउँपालिकाको घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण.....	१२
तालिका ३ : उमाकुण्ड गाउँपालिकाका जातजातिहरू.....	१२
तालिका ४ : मातृभाषाको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण.....	१३
तालिका ५ : उमाकुण्ड गाउँपालिकाको मानव विकास सूचकाङ्क.....	१३
तालिका ६ : गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण.....	१६
तालिका ७ : तहगत राजस्व अधिकार.....	१८
तालिका ८ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था.....	२०
तालिका ९ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा).....	२३
तालिका १० : कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था.....	२३
तालिका ११ : राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरू (प्रतिशतमा).....	२४
तालिका १२ : गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था.....	२४
तालिका १३ : सम्पत्ति करको सम्भाव्यता विश्लेषण.....	२६
तालिका १४ : व्यवसाय कर.....	२८
तालिका १५ : राजस्व परामर्श समिति.....	३६
तालिका १६ : गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था (रु हजारमा).....	३८
तालिका १७ : गाउँपालिकाको कुल आयमा योगदान (रु हजारमा).....	४०
तालिका १८ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति.....	४२
तालिका १९ : राजस्व सुधार कार्ययोजना.....	४४
तालिका २० : आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार (रु हजारमा).....	४८
तालिका २१ : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण (हजारमा).....	५०
तालिका २२ : गाउँपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा.....	५३
तालिका २३ : अनुगमन योजना.....	५५

चित्र सूची

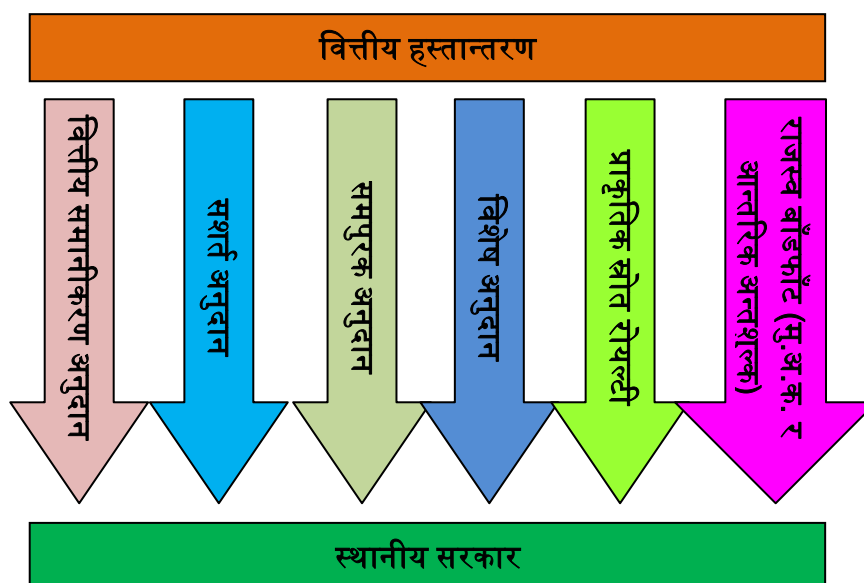
चित्र १ : वित्तीय हस्तान्तरण.....	१
चित्र २ : राजस्व सुधार योजनाको औचित्य.....	३
चित्र ३ : राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया.....	४
चित्र ४: राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था.....	१९
चित्र ५ : राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया.....	२१
चित्र ६ : कुल बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा प्रतिशत.....	५३
चित्र ७ : राजस्व सुधार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	५५

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरूलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकूल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन र स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटका अतिरिक्त वित्तीय अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत विभिन्न कर, शुल्क तथा दण्ड जरिवाना जस्ता अधिकार प्रदान गरेको छ । साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरीक ऋण लिन सक्ने समेत व्यवस्था छ ।

चित्र १: वित्तीय हस्तान्तरण

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरूपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरूमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरू नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

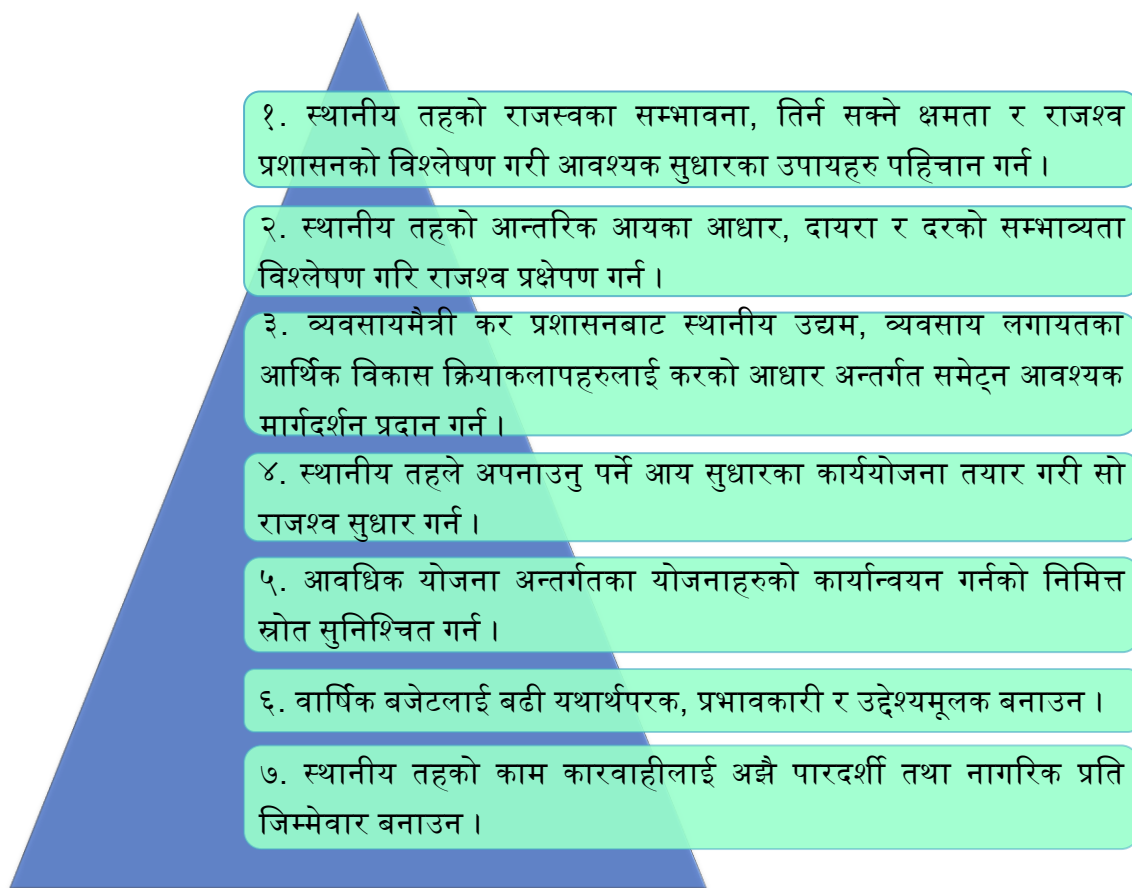
यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरूमा गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरूले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रूपमा गाउँपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरू रहेका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

संघीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरू पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरूप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरूले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रूपमा आफ्नो गाउँपालिका/नगरपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले गाउँपालिका/नगरपालिकाहरू पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनतको सन्तुष्टीको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरू पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह प्रदेश तहले जति बढी स्वायत्तता पूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै संघीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरूबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरू पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृत्यालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र २ : राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

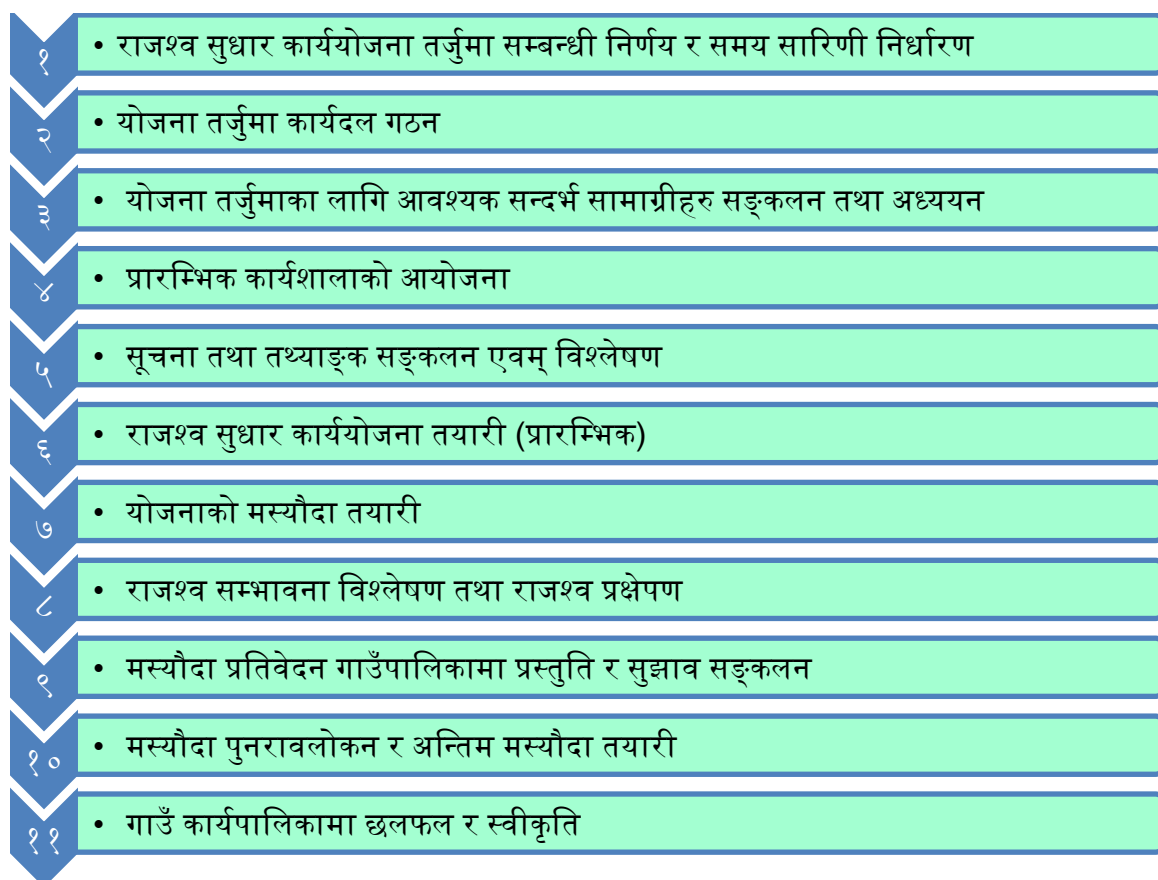
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरूको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गाउँपालिकालाई सहयोग पुर्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका खास उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय सरकारको आय अधिकार तथा सुधार योजनाका सम्बन्धमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, राजस्व परामर्श समिति, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- आन्तरिक राजस्व परिचालनका सम्पूर्ण पक्षहरूलाई समेटेरी त्यस विषयमा सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण गरी कूल राजस्व सम्भाव्यता अनुमान गर्ने ।
- सहभागितात्मक विधि अवलम्बन गरी राजस्व प्रशासनको सम्पूर्ण पक्षहरू समेटेरी सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गर्ने ।
- राजस्वको कूल सम्भावना तथा राजस्व सुधार योजनाको आधारमा आगामी ३ वर्षका लागि राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने ।
- राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्व नीति तर्जुमा, कर तथा शुल्कको दररेट निर्धारण तथा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गरी आय बजेट तर्जुमामा सहयोग गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरू र सरोकारवालाहरूको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रूपमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरूलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरू यसप्रकार रहेका छन् ।

चित्र ३ : राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम तय गरी सो सम्बन्धमा बागमती प्रदेश, मुख्य मन्त्री तथा मन्त्री परिषद्को कार्यालय, प्रदेश सुशासन केन्द्र, जावलाखेल र यस नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीबीच सम्झौता भएपछि विभिन्न समयमा भएका छलफलहरूबाट गाउँपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन टोलीलाई प्राप्त भएको हो । यसैक्रममा विश्वव्यापी महामारीका रूपमा रहेको नयाँ भ्यारियन्ट सहितको कोभिड-१९ को दोस्रो लहरका कारणले निर्धारण गरेका उपयुक्त चरणहरूमा उल्लेखित कृयाकलापहरूलाई निम्नलिखित बुँदाहरूमा समायोजन गरी कार्ययोजना तर्जुमा कार्य सम्पादन गरिएको छ ।

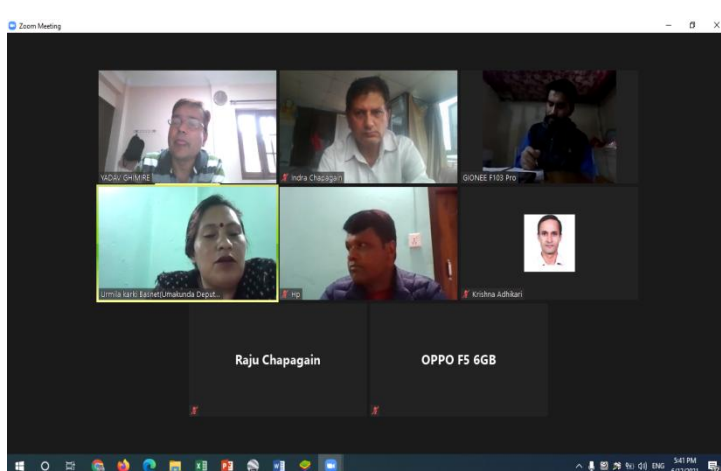
१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरूको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको छ । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामाग्रीहरू देहाय अनुसार रहेका छन् :

- गाउँपालिक तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरेका सम्बन्धित नमूना कानूनहरू
- उमाकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण (Municipal Profile), २०७६
- उमाकुण्ड गाउँपालिकाको आय/व्यय (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- उमाकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७७/७८ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरूको दर रेट
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, विनियोजन ऐन
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेश्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना
- नेपाल सरकारको संघीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना, आदि
- बागमती प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५

१.४.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष, नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा शाखाका कर्मचारीहरू लगायतसँग जुम प्रविधिबाट प्रत्यक्ष छलफल गरी गाउँपालिकाकले हालसम्म परिचालन गरि आएका कराधारहरू, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरू र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई गाउँपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको हो । यसै क्रममा कोभिड-१९ को दोस्रो लहरका कारण

समस्या बढ्दै गई २०७८ वैशाख १६ गतेदेखि निषेधाज्ञा घोषणा भएपछि राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई वैकल्पिक विधिका रुपमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई उपयोग गर्ने रणनीति अवलम्बन गरेको हो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम गाउँपालिकामा पठाई सो सम्बन्धमा ईमेल, टेलिफोन तथा जुम प्रविधिमाफत स्पष्ट गराई सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु गाउँपालिकाले सङ्कलन गरी परामर्शदातालाई पठाउने प्रतिवद्धता अनुसार प्राप्त सूचनाका आधारमा राजस्वको स्थानीय अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको हो ।

आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरिएको छ । सूचना सङ्कलन फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा संलग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको छ । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन फाराम अनुसूची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यतः गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शिर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैर करहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएका फारमहरु सम्बन्धित स्थानीय तहहरुलाई ईमेलबाट उपलब्ध गराईएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन

सङ्कलित गाउँपालिकाको विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाउँपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको हो । जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकारी भयो । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि गाउँपालिका उपाध्यक्ष, नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृतसँग जुम प्रविधिको प्रयोग गरी

भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरू, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो। त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरू र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरू गाउँपालिकाको नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग टेलिफोन छलफल गरि स्पष्ट भएपछि सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रथम मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरू तथा प्राप्त सूचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिएको हो। यसरी तर्जुमा भएको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई बागमती प्रदेश सुशासन केन्द्रमा आवश्यक पुनरावलोकन तथा सुझावका लागि पठाई प्राप्त सुझावलाई समावेश गरेर अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ। उमाकुण्ड गाउँपालिकामा सो प्रतिवेदनको मस्यौदा प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधार गर्न छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव गरिएको छ। राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ।

१.५ योजनाका सीमाहरू

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित छ।
- प्रस्तुत अध्ययन गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, कोभिड-१९ को बिषम परिस्थितिले गर्दा टेलिफोन अन्तरवार्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूसँग गरिएको अनलाईन भर्चुअल अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो।

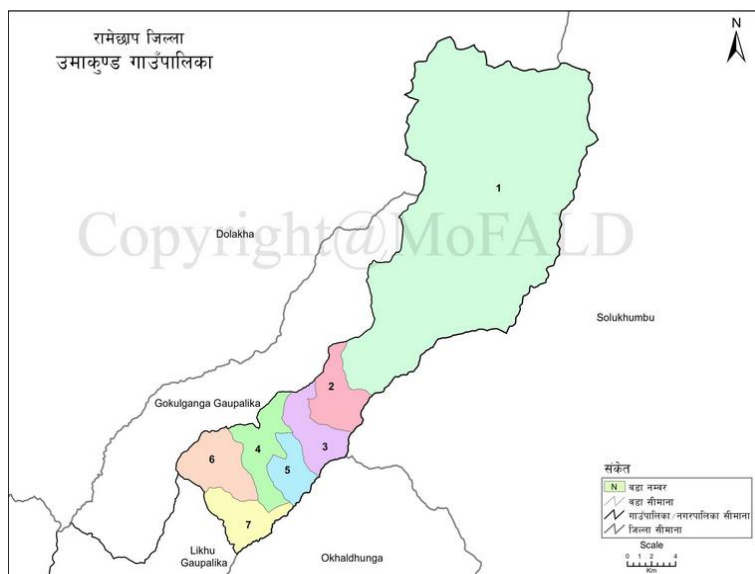
- संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग प्राकृतिक स्रोत शुल्कबाट प्राप्त हुने राजस्वको बाँडफाँडको व्यवस्था नभएकोले यस प्रतिवेदनमा समावेश गर्न सकिएको छैन । सो विषयमा स्पष्टता भए पश्चात यस प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिन्छ, जुन कार्य यस अध्ययनको कार्यक्षेत्रमा समावेश छैन ।
- गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविष्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।
- गाउँपालिकाको अभिलेख पनि व्यवस्थित भइनसकेकोले ऐतिहासिक प्रवृत्ति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न सकिएको छैन ।

परिच्छेद २. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

उमाकुण्ड गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधन तथा भौतिक स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

अवस्थिति : उमाकुण्ड गाउँपालिका बागमती प्रदेश अन्तर्गत रामेछाप जिल्लाको उत्तरी भू-भागमा अवस्थित रहेको छ । उमाकुण्ड गाउँपालिका २७°२७' २६.४४" देखि २७°४९'५६.१६" उत्तरी अक्षांश र ८६°३४'२३.४७" देखि ८६°१२'३७.६२" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित रहेको छ । यो गाउँपालिका समुन्द्री सतहको करिब ८४६.६१ मिटरदेखि ६९५३.०८ मिटरसम्मको उचाइमा अवस्थित छ । जिल्लाको प्रचुर सम्भावनाले भरिएको यो गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले जिल्ला कै सबै भन्दा ठूलो गाउँपालिका हो । रामेछाप जिल्लाको कुल भू-भागको २८.८३ प्रतिशत भू-भाग ओगटेको यस उमाकुण्ड गाउँपालिका जम्मा ४५१.९९ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । को केन्द्र हाल वडा नं. ४ प्रितीको च्यादलुमा रहेको छ ।

तालिका १ : वडा विभाजन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	समावेश गाविस	साविकको वडाहरू	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)
१	गुम्देल	१-९	३३३.१४
२	बाम्ती	१-९	२०.२८
३	कुबुकास्थली	१-९	१९.५९
४	प्रिती	१, ४, ७-९	२२.४७
५	प्रिती	२, ३, ५, ६	१३.७३
६	गुप्तेश्वर	१-९	२४.३०
७	भुजी	१-९	१८.४८
जम्मा			४५१.९९

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

यस गाउँपालिकाको पूर्वमा सोलुखुम्बु र ओखलढुङ्गा जिल्ला, पश्चिममा रामेछाप जिल्लाको गोकुलगंगा गाउँपालिका, उत्तरमा सोलुखुम्बु र दोलखा जिल्ला र दक्षिणमा ओखलढुङ्गा जिल्ला र रामेछाप जिल्लाको लिखु तामाकोशी गाउँपालिका पर्दछ । जिल्लाका साविकको गुम्देल, बाम्ती, कुबुकास्थली, प्रिती, गुप्तेश्वर, भुजी गरी ६ वटा गाँउ विकास समितिहरूलाई समेटेर ७ वटा वडाहरू कायम गरी यो गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो ।

नामाकरण: उमाकुण्ड शब्दलाई विग्रह गरेर हेर्दा उमा र कुण्ड दुई शब्दको संयोजनबाट उमाकुण्ड शब्द निर्माण भएको देखिन्छ । जहाँ 'उमा' को अर्थ सिरान (शीर भाग) र 'कुण्ड' को अर्थ ताल (पोखरी) भन्ने लाग्दछ । तसर्थ उच्च भागमा रहेको ताल वा पोखरी भन्ने यसको अर्थ लाग्दछ । यस गाउँपालिकामा जिल्लाको सबैभन्दा अग्लो स्थानमा नुम्बुर चुली रहेको र आसपास उच्च हिमाली क्षेत्रमा प्रशस्त तालहरू (पोखरी) रहेकोले गाउँपालिकाको नाम उमाकुण्ड रहन गएको हो ।

भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरू: भौगोलिक हिसाबले अत्यन्त विकट गाउँपालिकामा महंगो ढुवानी भाडा, दक्ष र पर्याप्त जनशक्तिको अभाव, यातायातको असुविधा लगायत अन्य धेरै कारणले यस गाउँपालिकाको समृद्धिमा समस्या पारिरहेको छ । हिमाली क्षेत्र र दुर्गम क्षेत्रमा अवस्थित भएता पनि उमाकुण्ड गाउँपालिका सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो । गाउँपालिकाका धेरैजसो भूभाग १३५ देखि २२५ डिग्री दक्षिण फर्किएको छ भने अधिकांश भू-भाग ३० डिग्री भन्दा माथिको भिरालोपना रहेको छ । गाउँपालिकामा रहेका जमिन, वनजङ्गल, जडीबुटी, पानीका स्रोत र खानी नै प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरू हुन् । गाउँपालिकामा करिब १९,२२० हेक्टर वन क्षेत्रले ढाकिएको छ । गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्रभित्र यस गाउँपालिकाको भू-भाग पनि पर्ने भएकोले जैविक विविधताले भरिपूर्ण छ । पर्याप्त हिमाली क्षेत्र भएकोले यहाँ दुर्लभ तथा बहुमूल्य हडिबुटीहरू पाइन्छन् । गाउँपालिकाको वडा नं. १ मा पर्ने लिखु नदी नै मुख्य जलश्रोत हो । लिखु नदीमा मिसिने बाह्रै महिना अविरल बगिरहने चरी खोला, भण्डार खोला, सोतर्मु खोला, बाच खोला, साप्सु खोला, तिङ्ला (चण्डी) खोला, चुलेपु खोला र फास्तु खोला यहाँका सहायक जलश्रोत हुन् । नेपालको दोश्रो ठूलो ठोसे फलाम खानीको केही क्षेत्र यस गाउँपालिकामा पर्दछ भने पञ्चायत कालमा सञ्चालनमा रहेको वडा नं. १ को तेछिममा पेप्रोङ तामा खानी रहेको छ । उल्लेखित स्रोतहरूको सही हिसाबले सदुपयोग गरी गाउँपालिकालाई समृद्धिको दिशामा अगाडी बढाउन सकिन्छ । जलश्रोतको क्षेत्रमा धनी उमाकुण्ड गाउँपालिकामा धेरै सम्भावना छ । हाल पनि उमाकुण्ड गाउँपालिकामा ५ वटा भन्दा बढी हाइड्रोपावर निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन लगायतको समेत कार्य भईरहेको छ ।

भू-उपयोग: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको जम्मा भू-भाग मध्ये बढी भाग वन क्षेत्रले ओगटेको छ । जम्मा वन क्षेत्र १७८.९५ वर्ग मिटर (३१.६७ प्रतिशत) रहेको छ । त्यसै गरी यस क्षेत्रको भू-उपयोगमा बाँझो जमिन (१३.२४ प्रतिशत), हिउँ क्षेत्र (११.८७ प्रतिशत), खेतियोग्य जमिन (११.८२ प्रतिशत), झाडी बुट्यान (५.१९ प्रतिशत) र जलाधार क्षेत्र (०.०२ प्रतिशत) रहेको छ ।

जनसङ्ख्या: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल घरधुरी ५,२११ तथा महिला १२,४३५ (४८.०३ प्रतिशत) र पुरुष १३,४५७ (५१.९७ प्रतिशत) गरी कुल जनसङ्ख्या २५,८९२ रहेको छ । औषत परिवार सङ्ख्या ४.९७ तथा जनघनत्व ५७.२८ प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ । यस गाउँपालिकामा उमेर समूहको दृष्टिले क्रमश २५-४५ वर्षमा ३२.९४ प्रतिशत, १५-४४

वर्षमा २१.४८ प्रतिशत, ४६-४९ वर्षमा ११.८५ प्रतिशत, १०-१४ वर्षमा ९.१४ प्रतिशत, ५-९ वर्षमा ८.०७ प्रतिशत, १-४ वर्षमा ६.३३ प्रतिशत, ६०-६९ वर्षमा ५.५१ प्रतिशत, र ७० वर्ष भन्दा माथि ४.६८ प्रतिशत रहेको छ । गाउँपालिकाको समग्र लैंगिक अनुपात १:०.९२ रहेको छ । वडागत जनसङ्ख्याको आधारमा सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं. ४ मा ४,६८८ तथा सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं. ६ मा २,६७६ रहेको देखिन्छ । उमाकुण्ड गाउँपालिकाको वडागत जनसङ्ख्या विवरण तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका २ : गाउँपालिकाको घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	कुल घरधुरी	महिला जनसङ्ख्या	पुरुष जनसङ्ख्या	जम्मा जनसङ्ख्या	वडागत प्रतिशत
१	६०२	१,५५१	१,६३६	३,१८७	१२.३१
२	९९८	१,९३१	२,०७२	४,००३	१५.४६
३	८३२	१,७४६	१,९७०	३,७१६	१४.३५
४	८७२	२,३१३	२,३७५	४,६८८	१८.११
५	७३५	१,७१८	२,००४	३,७२२	१४.३८
६	४७१	१,२८०	१,३९६	२,६७६	१०.३४
७	७०१	१,८९६	२,००४	३,९००	१५.०६
जम्मा	५,२११	१२,४३५	१,७३४	२२,५८९	१००.००

स्रोत: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७६

मूल रूपमा मिश्रित जातजातिको बसोबास रहेको यस गाउँपालिकामा जातिगत हिसाबले यहाँ क्षेत्री (३४.४९ प्रतिशत), सुनुवार (२२.५४ प्रतिशत), शेर्पा (१२.०५ प्रतिशत), तामाङ (९.३० प्रतिशत), नेवार (७.५८ प्रतिशत), विश्वकर्मा (५.२५ प्रतिशत), परियार (३.४२ प्रतिशत), बाहुन पहाड (१.७१ प्रतिशत), मिजार (१.४२ प्रतिशत), मगर (१.०६ प्रतिशत), भुजेल (०.८२ प्रतिशत), थामी (०.२४ प्रतिशत), राई (०.०८ प्रतिशत), जिरेल (०.०२ प्रतिशत) र गुरुङ (०.०१ प्रतिशत) जातजातिको बसोबास रहेको छ । उमाकुण्ड गाउँपालिकाको जातजातिहरू निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३ : उमाकुण्ड गाउँपालिकाका जातजातिहरू

क्र.सं.	प्रमुख जातजाति	जातजातिको जनसङ्ख्या	जातजातिको प्रतिशत
१	क्षेत्री	८,९३०	३४.४९
२	सुनुवार	५,८३६	२२.५४
३	शेर्पा	३,१२१	१२.०५
४	तामाङ	२,४०८	९.३०
५	नेवार	१,९६३	७.५८
६	विश्वकर्मा	१,३६०	५.२५
७	परियार	८८५	३.४२
८	बाहुन पहाड	४४४	१.७१
९	मिजार	३६७	१.४२
१०	मगर	२७४	१.०६
११	भुजेल	२१३	०.८२

१२	थामी	४४१	०.२४
१३	राई	२१	०.०८
१४	जिरेल	५	०.०२
१५	गुरुङ	३	०.०१
जम्मा		२२,५८९	१००.००

स्रोत: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७६

मातृभाषाको आधारमा नेपाली बोल्ने ४८.५० प्रतिशत रहेको छ भने बाँकीले सुनुवार (२०.४० प्रतिशत), शेर्पा (११.९८ प्रतिशत), तामाङ (८.८२ प्रतिशत), नेवारी (७.१८ प्रतिशत), मगर (०.९० प्रतिशत) र थामी (०.२१ प्रतिशत) भाषा बोल्ने गरेका छन् ।

तालिका ४ : मातृभाषाको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

क्र.सं.	प्रमुख मातृभाषा	मातृभाषा बोल्ने जनसङ्ख्या	मातृभाषा बोल्ने प्रतिशत
१	नेपाली	१२,५५८	४८.५०
२	सुनुवार	५,७९९	२०.४०
३	शेर्पा	३,१०३	११.९८
४	तामाङ	२,२८४	८.८२
५	नेवारी	१,८६०	७.१८
६	मगर	२३३	०.९०
७	थामी	५५	०.२१
जम्मा		२२,५८९	१००.००

स्रोत: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७६

मानव विकास सूचकाङ्क: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको मानव विकास सूचकाङ्क ०.५०३ रहेको छ । गाउँपालिकाको मानव विकास सूचकाङ्कको विस्तृत विवरण निम्न तालिकामा प्रष्ट पारिएको छ ।

तालिका ५ : उमाकुण्ड गाउँपालिकाको मानव विकास सूचकाङ्क

मानव विकास सूचकाङ्क	आय सूचकाङ्क	औसत आयु	आयु सूचकाङ्क	विद्यालयमा रहने औसत अवधि	वयस्क साक्षारता दर	शैक्षिक सूचकाङ्क
०.५०३	०.४२९	७३.१७	०.८०३	३.६९	५५.७०	०.३७०

स्रोत: स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण, २०७६ (बागमती प्रदेश)

शिक्षा : उमाकुण्ड गाउँपालिकाको पुरुष साक्षारता ९३.५३ प्रतिशत र महिला साक्षारता ८५.२३ प्रतिशत गरी कुल साक्षारता ८९.४५ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकामा प्रारम्भिक बाल कक्षादेखि ५ कक्षासम्म ३२ वटा, प्रारम्भिक बाल कक्षादेखि ८ कक्षासम्म ८ वटा, कक्षा १० सम्म ४ वटा र कक्षा १२ सम्मका ३ वटा गरि ४७ वटा विद्यालयहरू छन् । यसको अलावा वडा नं. २ स्थित शोतर्मुमा शिद्धेश्वर शिक्षा पब्लिक क्याम्पस सञ्चालनमा रहेको छ भने २० वटा विद्यालयमा आधारित र २ वटा समुदायमा आधारित गरी कुल २२ वटा बालविकास केन्द्रहरू रहेका छन् । एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली प्रतिवेदन

अनुसार यस गाउँपालिका भित्र ४०३१ जना विद्यार्थीहरू अध्ययनरत छन् जसमध्ये छात्रा ५१.८५ प्रतिशत र छात्र ४८.१५ प्रतिशत रहेका छन् ।

स्वास्थ्य : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा सबै वडाहरूमा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् । ६ वटा सरकारी स्वास्थ्य चौकी र २ सरकारी सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई गरेर कुल ८ वटा सरकारी स्वास्थ्य संस्था रहेका छन् । यहाँ कुनै सरकारी अस्पताल तथा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र सञ्चालनमा रहेको पाईदैन । यस क्षेत्रमा रक्तचाप, दम रोग, मुटु सम्बन्धी, मृगौला सम्बन्धी, क्षय रोग र क्यान्सर लगायतका दीर्घ रोगीहरू रहेका छन् ।

घरको किसिम : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा माटोको जोडाई तथा सिमेन्ट जोडाई भएको ढुङ्गा/ईट्टाको गारो भएको घरहरू क्रमश ९३.४० प्रतिशत र ३.३० प्रतिशत रहेको छ । त्यसै गरी आर.सि.सि. स्ट्रक्चर भएको पक्की घर १.२० प्रतिशत तथा चित्रा भकारी, काठ वा जस्तापाताको बार बारी बनाइएको घर २.१० प्रतिशत रहेको छ । त्यसै गरी छानाको प्रकार अनुसार जस्ताको छाना (८२.५० प्रतिशत), ढुङ्गा वा टायल (१४.५३ प्रतिशत), ढलान छाना (१.७१ प्रतिशत), चित्रा, भकारी, त्रिपाल (०.८९ प्रतिशत), काठको छाना (०.२० प्रतिशत), खर वा फुस (०.०६ प्रतिशत), माटोको छाना (०.०२ प्रतिशत) र अन्य (०.१० प्रतिशत) घर रहेका छन् ।

भवन तथा आवास : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा ८२.७१ प्रतिशत घर मापदण्ड अनुसार रहेका छन् भने ८२.३५ प्रतिशत घर भूकम्प प्रतिरोधी रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा ६७७ घरधुरीमा हावाहुरीको जोखिम रहेको छ भने भूकम्पबाट ५१५, पहिरोबाट ३७२, कटानबाट ३२ र बाढीबाट ८० घर जोखिममा रहेको छ । आफ्नै घरमा बस्ने परिवार ९८.३२ प्रतिशत रहेको छ भने भाडामा बस्ने परिवार (१.४५ प्रतिशत) र अन्य किसिमका घरमा बस्ने ०.२३ प्रतिशत परिवारहरू रहेका छन् ।

सडक तथा यातायात : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा रणनीतिक सडक, जिल्ला सडक र ग्रामीण सडक गरी ३ किसिमका सडकहरू रहेका छन् । रणनीतिक सडकको रुपमा जिरी-ठोसे-बाम्ती सडक कच्ची/ग्राभेल रहेको छ भने जिल्ला सडक ४ वटा रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा चल्ने सार्वजनिक यातायातका सवारी साधनहरू मुख्य गरी काठमाडौं जाने लामोदुरीका मात्र चल्ने गर्दछन् । जिल्ला सदरमुकाम मन्थली जाने तथा स्थानीय यात्रुहरूलाई लामो दुरीमा चल्ने सवारी साधनले नै सेवा दिने गरेका छन् ।

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा विजुलीमार्फत ९२.६७ प्रतिशत घरधुरीमा बत्ती बाल्ने गरिएको छ भने सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने ६.८५ प्रतिशत, मट्टितेल प्रयोग गर्ने ०.१० प्रतिशत गोबरग्याँस प्रयोग गर्ने ०.१० प्रतिशत तथा अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने ०.२९ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसै गरी खाना पकाउन दाउरा (९४.९७ प्रतिशत), एलपी ग्यास (४.८५ प्रतिशत), गोबरग्याँस (०.१४ प्रतिशत), मट्टितेलको (०.०२ प्रतिशत) तथा बाँकीले विद्युत (०.०२ प्रतिशत) प्रयोग गर्ने गरेको छ ।

खानेपानी तथा सरसफाई : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा ९७.२९ प्रतिशत घरधुरीहरूमा पाइपधारा मार्फत खानेपानीको पहुँच पुगेको छ बाँकी परिवारहरूले ढुङ्गेधारा (१.९६ प्रतिशत), इनार/कुवा (०.५२ प्रतिशत), नदी/खोलाको पानी (०.१३ प्रतिशत) र अन्य स्रोत (०.१० प्रतिशत) प्रयोग गरिरहेका छन् । यस गाउँपालिकामा ९५.९७ प्रतिशत घरधुरीमा शौचालय रहेको छ । जसमध्ये कच्ची शौचालय ७.२९

प्रतिशत, सेफ्टी ट्याङ्क सहितको पक्की शौचालय ८८.६८ प्रतिशत र सार्वजनिक शौचालय ०.०८ प्रतिशत रहेका छन् भने ३.९५ प्रतिशत घरधुरीमा शौचालयको सुविधा पुग्न बाँकी रहेको देखिन्छ ।

सञ्चार सुविधा : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा रेडियो कैरन र लिखु एफ.एम. गरी २ वटा रेडियो स्टेशनहरू रहेका छन् भने ७ वटा अतिरिक्त हुलाक रहेका छन् । यहाँ कुनै पनि छापा पत्रिका प्रकाशन हुने गरेको छैन, यद्यपि २ वटा अनलाईन पत्रिकाहरू सञ्चालनमा रहेको छ । सञ्चारको लागि मोबाईल, टेलिभिजन र रेडियो प्रयोग गर्नेको सङ्ख्या क्रमशः ४,५१८, २०७६ र १,४०२ रहेको छ । त्यसै गरी कम्प्युटर तथा ल्यापटप र इन्टरनेट प्रयोग गर्ने सङ्ख्या ९९ र ७ रहेको देखिन्छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा 'क' वर्गका २ वटा बैंकहरू पुगेको देखिन्छ । यद्यपि स्थानीय स्तरमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, कृषि, बहुउद्देशीय, उपभोक्ता, उत्पादक, विद्युत लगायत विभिन्न किसिमका २७ वटा सहकारीहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ।

आर्थिक : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा ६६ प्रतिशत आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या (१५-५९ उमेर समूह) रहेको छ । यस गाउँपालिकाका मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ, जहाँ ७२.६३ प्रतिशत मानिसहरू कृषि पेशामा संलग्न छन् । त्यसैगरी मजदुरी (९.५४ प्रतिशत), नोकरी (८.१६ प्रतिशत), उद्यम व्यवसाय (३.२८ प्रतिशत), व्यापार (२.७३ प्रतिशत) लगायतका पेशामा संलग्न छन् ।

विपद् : उमाकुण्ड गाउँपालिकामा पहिरोग्रस्त क्षेत्रहरूमा वडा नं. १ को क्यामा छुसेङ, वडा नं. ४ को कडकारु सल्लेपाखा र वडा नं. ७ को हुपिन राम्जीथान (हुपिन डाँडा) रहेको छ । आगलागीबाट १ जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ कुनै पनि प्राकृतिक विपद्बाट घाइते भएको देखिंदैन । त्यसै गरी विपद्का कारण पहिरोबाट ७, आगलागीबाट ६ र बाढीबाट ३ गरी कुल १६ घरहरूमा क्षति पुगेको देखिन्छ ।

धार्मिक तथा पर्यटन: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार पर्यटन लगायत रहेको छ । गाउँपालिका धार्मिक, ऐतिहासिक र रमणीय स्थलले भरिभराउ गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकामा धार्मिक हिसाबले हिन्दु, बौद्ध, किराँत र क्रिश्चियन धर्मावलम्बी र जातिगत हिसाबले दलित, जनजाति, क्षेत्री, ब्राम्हण सबैखाले जातजातिको बसोबास भएकोले यहाँका मानिसहरूले मनाउने चाडपर्व र मेलाहरू जातजाती र धर्म अनुसार विविधता पाइन्छ । धार्मिक तथा पर्यटकीय हिसाबले महत्वपूर्ण मानिने पाँचपोखरी, जट्टापोखरी लगायतका महत्वपूर्ण तालतलैया प्रवेश गर्ने मुख्य प्रवेशद्वार नै उमाकुण्ड गाउँपालिका हो । त्यस बाहेक गाउँपालिकामा ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थल तामे डाँडा क्षेत्र उमातिर्थ मन्दिर, उम्दी महादेव गुफा, कालगुरु, हुपिन कलो राजा कलो रानी, विभिन्न चण्डी मन्दिर लगायत धेरै ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरू रहेको छ भने गाउँपालिकाको प्रत्येक वडामा धार्मिक तथा पर्यटकीय हिसाबले महत्वपूर्ण स्थलहरू रहेका छन् ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचन सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत गाउँपालिकाको कार्य सञ्चालन भएको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ७ वटा वडामा निर्वाचित तथा

मनोनित सदस्यहरु सहित जम्मा १५ जना कार्यपालिका सदस्य तथा ३९ जना गाउँसभा सदस्यहरु रहेका छन् ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत छन् । उमाकुण्ड गाउँपालिकाको वेबसाइट तथा गाउँपालिकाको बजेट, नीति तथा कार्यक्रम पुस्तिका अनुसार यस गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका ६ : गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	सङ्ख्या	शाखा
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१	सामान्य प्रशासन
२	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	१	स्वास्थ्य
३	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि अधिकृत	१	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि
४	ईन्जिनियर	२	प्राविधिक
५	शिक्षा अधिकृत (छैठौं तह)	१	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद
६	रोजगार संयोजक	१	रोजगार सेवा केन्द्र
७	प्राविधिक सहायक (शिक्षा प्रशासन)	१	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद
८	परामर्शदाता	१	समन्वय तथा सहकार्य ईकाई
९	लेखापाल	१	आर्थिक प्रशासन
१०	आन्तरिक लेखा परीक्षक	१	लेखा परिक्षण तथा राजस्व
११	सब-ईन्जिनियर	२	प्राविधिक
१२	कानुनी सहजकर्ता	१	न्यायिक समिति सचिवालय
१३	एम.आई.एस. अपरेटर	२	पञ्जीकरण ईकाई
१४	वित्तीय साक्षारता सहजकर्ता	१	सा मि
१५	मनोसामाजिक परामर्शकर्ता	१	सा मि
१६	मनोसामाजिक परामर्शकर्ता	१	स्वास्थ्य
१७	प्राविधिक सहायक (कृषि)	१	कृषि विकास
१८	प्राविधिक सहायक (पशु)	१	पशु पंक्षी विकास
१९	उद्यम विकास सहजकर्ता	१	उद्यम विकास
२०	अमिन	१	नापी
२१	फिल्ड सहायक	१	पञ्जीकरण ईकाई
२२	उद्यम विकास सहजकर्ता (चौथो)	१	उद्यम विकास
२३	कार्यालय सहयोगी	२	कार्यालय
२४	खरिदार	-	प्रशासन
२५	कम्प्यूटर अपरेटर	-	कम्प्यूटर
	जम्मा	२७	

श्रोत: उमाकुण्ड गाउँपालिकाको वेबसाइट तथा गाउँपालिकाको बजेट, नीति तथा कार्यक्रम पुस्तिका

गाउँपालिकामा १ जना आन्तरिक लेखा परीक्षक रहने गरी लेखा परिक्षण तथा राजस्व शाखाको व्यवस्था रहेको छ । उमाकुण्ड गाउँपालिकाको संगठनात्मक तथा मानव संसाधन तालिका यस प्रकार रहेको छ :

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

गाउँ कार्यपालिका हाल वडा नं. ४ प्रितीको च्यादलुमा रहेको छ । गाउँपालिकाको २ वटा पक्की भवन, वडा कार्यालयहरुको ४ वटा पक्की र २ वटा कच्ची भवन तथा वडा नं. १ को भवन निर्माणाधिन रहेको छ । गाउँ कार्यपालिकाको भवन सञ्चालित भएता पनि जनशक्तिहरु न्यून भएको कारणले कार्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसकेको हुन सक्छ । गाउँपालिकाका कुल ७ वटा वडा कार्यालयहरु मध्ये ६ वटा आफ्नै भवनमा र १ वटा भाडामा रहेका छन् । गाउँपालिका कार्यालयमा टेलिफोन तथा ईमेल ईन्टरनेटको सुविधा रहेको छ भने कुनै पनि वडा कार्यालयमा यी सुविधाहरु उपलब्ध छैन । यद्यपि अति आवश्यक फर्निचर तथा औजार उपकरणहरु (कम्प्युटर, प्रिन्टर) भने उपलब्ध रहेको छ । गाउँपालिकाको स्वामित्वमा गाडी, मोटरसाईकल र स्कुटर गाउँपालिकाको कामका लागि प्रयोग गरिएको छ । यसका अलावा गाउँ कार्यपालिका र सबै वडा कार्यालयहरुको गरी जम्मा ५५ रोपनी १५ आना जग्गा रहेको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेका सम्पत्तिको उपयोग गरी नियमित आयआर्जन गर्नका लागि आवश्यक लगानी तथा निर्णय गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद ३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानूनी व्यवस्था र गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलन अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगत रूपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तर्गत स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर ल्याउन सक्नेछन् र गैरकर अन्तर्गत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरूको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७: तहगत राजस्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
- भन्सार - अन्तःशुल्क - मूल्य अभिवृद्धि कर - संस्थागत आयकर - व्यक्तिगत आयकर - पारिश्रमिक कर - राहदानी कर - भिसा शुल्क - पर्यटन दस्तुर - सेवा शुल्क दस्तुर - दण्ड जरिवाना	- घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क - सवारी साधन कर - मनोरञ्जन कर - विज्ञापन कर - पर्यटन शुल्क - कृषि आयमा कर - सेवा शुल्क दस्तुर - दण्ड जरिवाना	- सम्पत्ति कर - घर बहाल कर - घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क - सवारी साधन कर - सेवा शुल्क दस्तुर - पर्यटन शुल्क - विज्ञापन कर - व्यवसाय कर - भूमिकर (मालपोत) - मनोरञ्जन कर - मालपोत सङ्कलन - दण्ड जरिवाना	- सेवा शुल्क - दस्तुर - दण्ड जरिवाना - प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी - पर्यटन शुल्क

स्रोत: नेपालको संविधान, २०७२

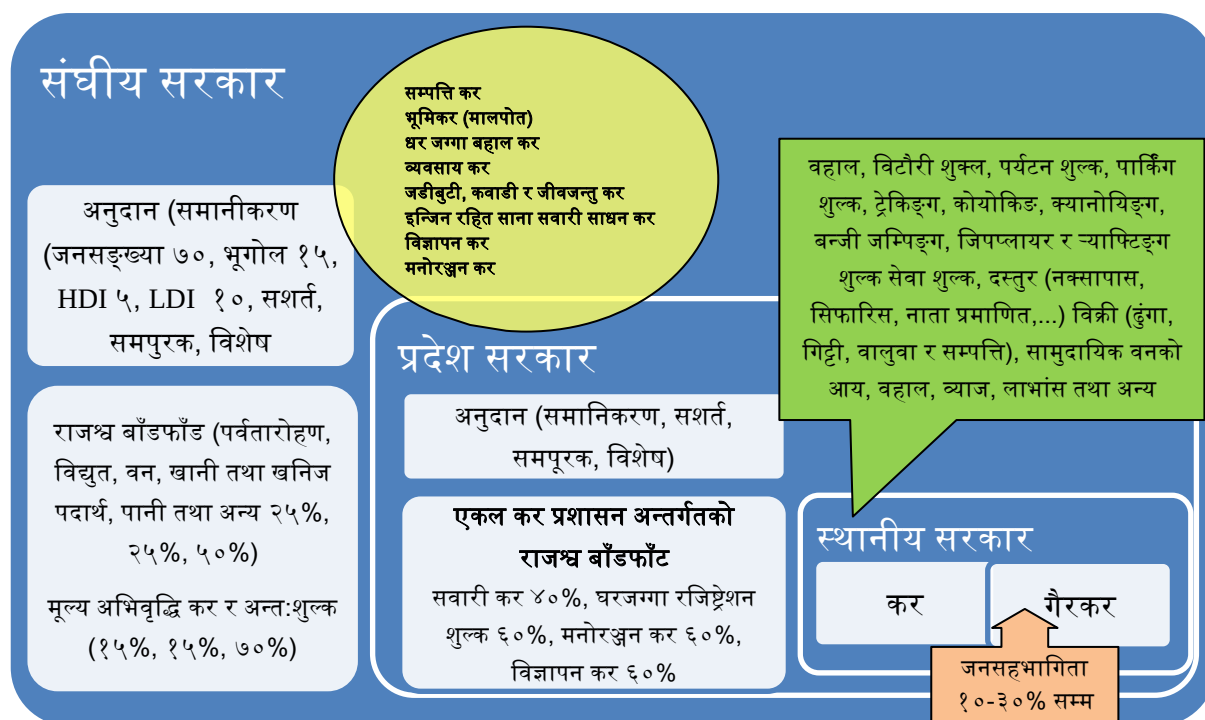
३.१.२ कानूनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरू जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घरजग्गा बहाल कर, बहाल विरौटी शुल्क, पार्किङ्ग शुल्क, जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तै व्यवसाय कर जस्ता करहरू रहेका छन् । यसै गरी गैरकर अन्तर्गत गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरू उपभोग गरे वापतको सेवाशुल्क जस्तै विभिन्न पर्यटन व्यवसाय शुल्क, स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार उपयोग शुल्क,

स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरे वापत सेवा उपयोगकर्ताहरूबाट असूल गरिने सेवा व्यवस्थापन शुल्क, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिस वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, नक्सापास दस्तुर र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री र अन्य सम्पत्ति विक्री सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेका छन् ।

यसै गरी प्रदेश र स्थानीय तह दुवैले साझेदारीमा सकलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । जसको दर प्रदेशले तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म संघीय तहबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लगत स्थानान्तरण भई नसकेको र संघीय सरकार मातहतको जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा कर प्रदेश कानून बमोजिम असूल उपर गरी त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिका र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ ।

यसरी स्थानीय गाउँपालिकामा देहायको चित्रमा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट रकम प्राप्त हुने गर्दछ ।

चित्र ४: राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न संघीय, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शिर्षकहरू निर्धारण गर्नुका अलावा संविधानका अनुसूचीमा एकल अधिकारमा दोहोरो अधिकार क्षेत्रमा परेका र संयुक्त अधिकार क्षेत्रका राजस्वका शिर्षकहरूको सन्दर्भमा प्रदेश र स्थानीय तह बीच एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा निम्नानुसारको थप व्यवस्था समेत गरेको छ । शुरुमा राखिएको व्यवस्थामा २०७५ सालको आर्थिक ऐनले थप परिमार्जन समेत गरेको छ । परिमार्जित व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ दफा ५ र ६ मा भएको संशोधन सहित)

तालिका ८ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था

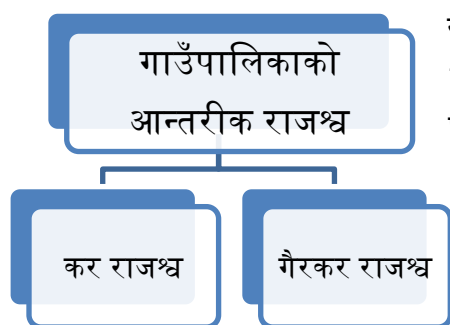
करका क्षेत्रहरू	दर निर्धारण गर्ने तह	सङ्कलन गर्ने तह	राजस्व बाँडफाँड (प्रतिशत)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) दफा ५ र ६

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय अनुसार हुनेछ :

- यस्तो एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि सङ्कलन गर्ने तहले (प्रदेश र स्थानीय) सङ्कलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- प्रदेश सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।
- प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरिक आय

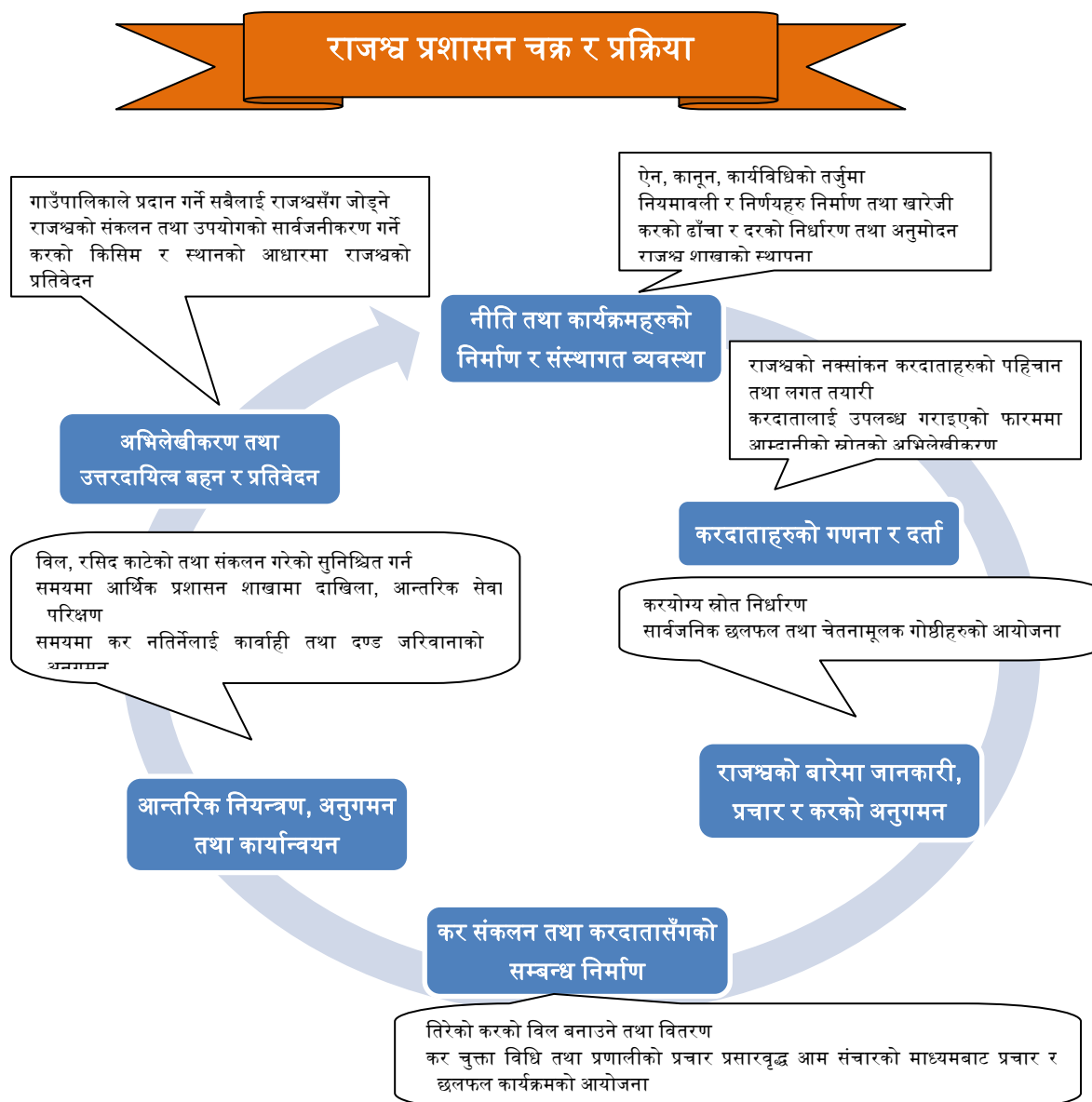
स्थानीय तहको सरकार अर्थात् गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई कानूनले कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यी राजस्वका स्रोतहरू सम्बन्धित व्यक्तिले प्रत्यक्ष रुपमा भुक्तानी गर्नुपर्ने किसिमका छन् ।

यसैले हरेक नागरिकले आफुले तिरेको करको उपयोग स्थानीय सरकारले कसरी गरेको छ भन्ने विषयमा स्वभाविक रुपमा चासो र सरोकार राख्ने गर्दछ र स्थानीय सरकारले यसको सही उपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

राजस्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया

स्थानीय तहमा राजस्व परिचालनलाई सुदृढ बनाउन देहाय बमोजिमको चक्र अनुसारका विभिन्न खुड्किलाहरू जस्तै क. नीति तथा कार्यविधिहरूको निर्माण र संस्थागत व्यवस्था (यस अन्तर्गत ऐन, कानून कार्यविधिहरूको तर्जुमा, नियमावली निर्णयहरू निर्माण तथा पुराना काम नलाग्न निर्णयहरू खारेजी, करको ढाँचा र दरको निर्धारण तथा सभाबाट अनुमोदन र सशक्त र प्रभावकारी राजस्व शाखाको स्थापना गरी कर्मचारीको व्यवस्था समेत पर्दछन्), ख. करदाताहरूको गणना र दर्ता (राजस्वको नक्साकान, करदाताहरूको पहिचान तथा लगत तयारी, फारामको उपलब्धता र सो फाराममा आम्दानीको स्रोतको

अभिलेखीकरण), ग. राजस्वको बारेमा जानकारी, प्रचार प्रसार र करको अनुमान (करयोग्य स्रोत निर्धारण र सार्वजनिक छलफल तथा चेतनामूलक गोष्ठीहरूको आयोजना), घ. कर सङ्कलन तथा करदाताहरूसँग सम्बन्ध निर्माण (तिरेको करको बिल बनाई वितरण गर्ने र करचुक्ता विधि प्रणालीको प्रचार प्रसार, आम सञ्चारको माध्यमबाट प्रचार प्रसार र छलफल कार्यक्रमको आयोजना), ङ. कार्यान्वयन तथा अनुगमन, आन्तरिक नियन्त्रण (बिल र रसिद काटेको तथा कर सङ्कलन भएको सुनिश्चित गर्ने, समयमा आर्थिक प्रशासन शाखामा कर रकम दाखिला तथा आम्दानी बाँधिएको सुनिश्चितता र आन्तरिक लेखापरीक्षण, समयमा कर नतिर्ने करदातालाई दण्ड जरिवाना भए नभएको अनुगमन र कानूनी कारवाही, अन्तिम लेखापरीक्षण आदि) र च. अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन र उत्तरदायित्व वहन (गाउँपालिकाको सेवा र राजस्वको आवद्धता, राजस्व सङ्कलन तथा यसको उपयोगको सार्वजनिकीकरण, करको किसिम र स्थानको आधारमा राजस्वको प्रतिवेदन र नियमित रूपमा प्रकाशन गर्ने आदि) आदि पर्दछन् । यो चक्रका प्रत्येक खुड्किलामा गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन र अन्य प्रशासकीय व्यवस्था, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा अध्यक्ष र समग्र कार्यपालिकाको सहयोग, समन्वय, सहजीकरण र निगरानी आवश्यक पर्छ ।

चित्र ५ : राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू

(क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सकिने छ । यस बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गा सम्पत्ति कर लगाएर बाँकी जग्गा नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने छ । स्पष्टिकरण घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१. घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट
२. घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा हासमूल्य
३. घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउने छ । आर्थिक ऐन, २०७५ ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनुपर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

(ग) व्यवसाय कर: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्ने छ ।

(घ) घर जग्गा बहाल कर: गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको गाउँपालिकाले त्यस्तो बजाल रकममा बहाल कर लगाउन सक्ने छ ।

(ङ) सवारी कर: गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ-रिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्साहरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार पाएको छ । तर यस गाउँपालिकाले चालु आ.व.मा सवारी कर निर्धारण गरिएकोले दुवानी र यातायात एवम् अन्य सवारी साधनहरूको कर सङ्कलन गरिने छ ।

(च) विज्ञापन कर: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल, आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(छ) गैर करहरू: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा गाउँपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिंग, बज्जी जम्प, जिपफ्लायर, र्याफ्टिङ्ग, प्याराग्लाइडिङ लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवाशुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी गाउँपालिकाबाट विभिन्न सिफारिसहरू, इजाजत पत्र तथा नवीकरण जस्तै एफएम रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण

इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा तालिम, ट्युशन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, प्लटिङ जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरूको दर्ता, नविकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारि वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तर्गत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न तालिकामा व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ९ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

स्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ (अनुसूची ४)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशतको हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसङ्ख्याको पहिचान गरि स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिस गरेको छ ।

(झ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तः शुल्क रकममध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सोबाट रकममध्ये संघीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका १० : कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

स्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तःशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरूका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरू, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिइने आधारहरू र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरू तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह

तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरूलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सो सँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

हाल राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या र आश्रित जनसङ्ख्या), क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, न्यून विकास सूचकाङ्कको आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूलाई राजस्व बाँडफाँट गर्ने गरी सिफारिस गरेको छ ।

तालिका १ : राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरू (प्रतिशतमा)

सि.नं.	आधारहरू	प्रदेश	स्थानीय तह
१	जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या अनुपात ८०, आश्रित जनसङ्ख्या अनुपात २०)	७०	७०
२	क्षेत्रफल	१५	१५
३	मानव विकास सूचकाङ्क	५	५
४	न्यून विकास सूचकाङ्क पूर्वाधार सूचकाङ्क (७० प्रतिशत खर्चको आवश्यकता सूचकाङ्क २० प्रतिशत र सामाजिक तथा आर्थिक असमानता सूचकाङ्क १० प्रतिशत)	१०	१०
जम्मा		१००	१००

नोट: यस सूत्रबाट आएको रकममा ठूलो फरक देखिने र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरीक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुर्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा सुत्र अनुसार रकम बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको सम्भाव्यता, सङ्कलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका २ : गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	सङ्कलन
क.	कर तर्फ			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२	घर जग्गा (एकीकृत सम्पत्ति) कर	छ	भएको	नभएको
३	घर वहाल कर	छ	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	छ	नभएको	नभएको
५	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
६	सवारी साधन कर	छ	भएको	नभएको

७	मनोरञ्जन कर	छ	भएको	नभएको
८	विज्ञापन कर	छ	भएको	नभएको
९	अन्य कर	छ	भएको	भएको
ख.	गैर कर			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा दहत्तर, बहत्तर को विक्री	छ	भएको	नभएको
२	वन पैदावर (सामुदायिक वनको विक्रीबाट प्राप्त आय)	छ	भएको	नभएको
३	नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
४	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
५	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	नभएको	नभएको
६	पार्किंग शुल्क	छ	भएको	नभएको
७	अस्पताल सञ्चालन	छ	नभएको	नभएको
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
९	स्थानीय खानेपानी महशुल	छ	नभएको	नभएको
१०	स्थानीय विद्युत महशुल	छ	नभएको	नभएको
११	ट्रेकिंग, कार्याकिंग, वनजीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाइडिंग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	भएको	नभएको
१२	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापित गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वक्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)	छैन	नभएको	नभएको
१३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अचल सम्पत्ति)	छ	भएको	भएको
१४	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	छ	भएको	भएको
१५	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१६	बडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१७	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	नभएको

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले करतर्फ ९ वटा शिर्षकहरूमध्ये ७ वटा शिर्षकहरूमा आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म करका दरहरू निर्धारण गरेता पनि चालु आ.व.मा मालपोत कर सङ्कलन भइरहेको छ भने व्यवसाय बहाल कर तथा जडिबुटी सङ्कलन कर न्यून मात्रमा उठेको देखिन्छ । त्यसै गरी सम्पत्ति कर आगामी आ.व.बाट कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्य रहेको छ भने व्यवसाय करको सम्भावना भएकोले नविकरण केही मात्रामा भइरहेको देखिन्छ । त्यसैगरी गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १७ वटा शिर्षकहरू मध्ये १२ वटा शिर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्न सम्भावना देखिन्छ । गाउँपालिकाले ११ वटा शिर्षकहरूमा दर निर्धारण गरिएको भएतापनि ५ वटा शिर्षकहरूबाट मात्र राजस्व सङ्कलन भइरहेको छ ।

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

उमाकुण्ड गाउँपालिकाले आ.व. २०७७/७८ का लागि राजस्व परामर्श समितिबाट विभिन्न शिर्षकहरूका लागि कर दर रेट निर्धारण गरि गाउँकार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरिसकेको छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण छुट्टाछुट्टै निम्न उप-शिर्षकहरूमा गरिएको छ ।

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: उमाकुण्ड गाउँपालिकाले सम्पत्ति कर दर निर्धारण गरेता पनि हाल यस करलाई कार्यान्वयनमा ल्याइएको छैन । यद्यपि आगामी आ.व.देखि लागु गर्ने योजना रहेको देखिन्छ । सम्पत्ति करको लागि ८ वटा विभिन्न क्याटागोरीमा विभाजन गरी सोही अनुसार प्रति वर्ग फिट दर निर्धारण गरेको छ । सिमेन्टको जोडाईमा ईट्टा, ढुङ्गा वा ब्लकको गारो भएको पिलर सहितको आर.सि.सि. घरमा रु ३०, पिलर नभएको आर.सि.सि. घरमा रु २० र जस्ता वा टायलको छाना भएको घरमा रु १० कर निर्धारण गरिएको छ । त्यसै गरी प्रिफ्यावले बनेका जस्ताको छाना भएका घरको रु ५, माटोको जोडाईमा ईट्टा, ढुङ्गा वा ब्लकको गारो आर.सि.सि. छाना भएको घरमा रु ३ र टिन वा टायलको छाना भएको घरमा रु २.५ तथा काठकाठबाट बनेको घर वा काठको खम्बा र ईट्टाले घेरेको जस्ता वा टालीको छाना भएको घरको रु २, ढुङ्गा, ब्लक वा ईट्टाको पर्खाल प्रति रनिङ फिट रु १ कायम गर्ने निर्णय गरेको छ । गाउँपालिकाद्वारा उपलब्ध गराइएको विवरण अनुसार यस आ.व.मा सम्पत्ति करबाट रु. ५० हजार मात्र आय हुन सक्ने उल्लेख गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ । उमाकुण्डको गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ अनुसार गाउँपालिकामा कुल घरधुरी ५,१७० रहेकोमा जसमध्ये १ तले घरहरू ४,४७४ वटा, २ तले घरहरू ५११ वटा र ३ तले घरहरू ३८ वटा रहेको देखिन्छ । त्यसै गरी निर्माण सामाग्रीको हिसाबले माटोको जोडाई भएको ४,८०८, सिमेन्ट जोडाई भएको १७०, चित्रा काठ, जस्तापाताको बार बनाई बेरिएको १०८ र आर.सि.सि. ६२ रहेको उल्लेख गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत सङ्कलन हुन सक्ने करको रकम रु ८८ लाख ९३ हजार रहेको छ जुन विस्तृत रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका १३: सम्पत्ति करको सम्भाव्यता विश्लेषण

घरको किसिम	घर संख्या	घरको तला	क्षेत्रफल (वर्ग फिट)	कर रकम (प्रति वर्ग फिट)	सम्भावित कर रकम
आर.सि.सि.	१४	३	३५०	३०	४,४१,०००
आर.सि.सि.	२४	२	३५०	३०	५,०४,०००
सिमेन्ट जोडाई	१७०	२	३५०	२०	२३,८०,०००
माटो जोडाई	४३६६	१	३५०	३	४५,८४,३००
माटो जोडाई	४४२	२	३५०	३	९,२८,२००
काठ, जस्तापाताको बार बनाई बेरिएको	१०८	१	२६०	२	५६,१६०
जम्मा					८८,९३,६६०

सुधारका पक्षहरू:

- करको दर सामान्य दर परिमार्जन गर्ने ।
- सम्पत्ति करको क्याटेगोरीहरूको दायरा फराकिलो पारेर सो अनुसार तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।
- गाउँपालिका र वडास्तरमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि सम्पत्ति कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा तालिम सञ्चालन गर्ने ।
- सम्पत्ति करको सम्बन्धमा नागरिकहरूलाई विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने ।
- आवश्यक उपकरण तथा पूर्वाधार तयार गरी गाउँपालिका कार्यालय र सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सङ्कलनमा वृद्धि गर्न प्रोत्साहनको लागि पुरस्कार तथा छुटको व्यवस्था गर्ने ।

ख. मालपोत (भूमि कर)

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा मालपोतको दर उल्लेख गरी सङ्कलन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार गरी चार समूहमा वर्गीकरण गर्ने गरिएको छ । चालु आ.व.मा मालपोत कर सङ्कलन गर्न अब्बल, दोयम, सिम र चाहर खेतको प्रति रोपनी क्रमश १०, ८, ७ र ५ रुपैयाँ निर्धारण गरेको छ । चालु आ.व.मा रु ४ लाख ९५ हजार सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: उमाकुण्डको गाउँपालिकामा ६९,८०१ रोपनी खेतीयोग्य जमिन रहेको हुनाले ती जग्गामा करको दर औषतमा रु ७.२५ कायम गर्दा करीब रु ५ लाख सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू: यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको निकै महत्वपूर्ण स्रोत मालपोत कर भएकोले यसलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले निम्न पक्षहरूमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- आवश्यकता अनुसार मालपोतको दर परिमार्जन गर्ने (करको दर प्रगतिशिल बनाउने) ।
- मालपोतको लागि जग्गाको किसिम अनुसार अभिलेख राख्ने ।
- वडा कार्यालयमा आवश्यक पूर्वाधार तयार गरी कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।
- वडा कार्यालयले असुल गर्ने मालपोतको अभिलेख गाउँपालिकामा नियमित रूपले आउने व्यवस्था गरी कम्तिमा १ पटक चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- मालपोत र सम्पत्ति कर एकै पटक लिने गरी एकीकृत सम्पत्ति कर असुली गर्ने व्यवस्था लागू गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले कोठा भाडा लगाउने घरधनी वा सम्झौता बमोजिम बहालका साथै भवन, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी बापत पाउने बहाल रकमको १० प्रतिशत असुल गर्ने सकिने छ । सबै वडाहरू ग्रामीण क्षेत्रमा पर्ने भएकोले घर भाडामा लाग्न सक्ने परिस्थिति छैन । हालसम्म संस्थागत रूपमा बहालमा दिइएका घरहरूबाट मात्र यो कर सङ्कलन भइरहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाको केन्द्र प्रिति क्षेत्र र अन्य मुख्य बजारहरूमा गाउँपालिका, सरकारी कार्यालय, बैंक तथा अन्य संघसंस्थाहरू भाडामा बस्दै आएको छ । यस शिर्षकबाट चालु आ.व.मा रु ५० हजार सङ्कलन हुने अनुमान गरेको छ ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकाको केन्द्र प्रीति क्षेत्रमा केही घर तथा जग्गाहरू बहालमा रहेका छन् । गाउँपालिका भित्र करिब २० वटा भवनहरू संस्थागत प्रयोजनका लागि भाडामा लेनदेन भएको अनुमान गरिएको छ । गाउँपालिकाका करिब १६० घरधुरीमा मासिक भाडामा लिएर व्यापार गरिरहेको देखिन्छ । तर आवासीय प्रयोजनका लागि घर वा कोठा भाडामा दिइएको खासै देखिंदैन । यसप्रकार गाउँपालिकामा करिब १६० परिवारले भाडा बापत वार्षिक औषत १५ हजार आम्दानी गरेको देखिन्छ । त्यसको १० प्रतिशत कर लिँदा २ लाख ४० हजार त्यसबाट प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जग्गा भाडामा लिएर करिब ४५ वटा उत्पादन सम्बन्धी, पर्यटन सम्बन्धी र सेवा सम्बन्धी उद्योग व्यवसाय सञ्चालन भएकोमा त्यसबाट वार्षिक औषत २ हजारका दरले करिब ९० हजार प्राप्त गर्न सकिन्छ । उमाकुण्डको गाउँपालिकाको केन्द्र प्रीतिमा स्थापना भएपछि संघसंस्थाहरू तथा बैंकहरू भाडामा बस्ने क्रम बढ्दो छ । ती संस्थागत बहालबाट ७० हजार आम्दानी सहित समग्रमा गाउँपालिकामा घरजग्गा बहाल कर बापत करिब ३ लाख आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयार पार्दा बहालमा भएका घरजग्गा तथा बहालमा लाग्न सक्ने घरहरूको लगत सङ्कलन गरी अद्यावधिक गर्ने ।
- घर बहाल कर सङ्कलन निर्देशिका तयार गरी लागु गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । व्यवसायहरूलाई व्यवसायको किसिम र आकारको आधारमा विभिन्न क्याटेगोरीहरूमा वर्गिकरण गरी व्यवसाय दर्ता र नविकरणको लागि करको दर निर्धारण गरेको छ । व्यवसाय दर्ता गर्न करको दर न्यूनतम रु २०० देखि १०,००० सम्म रहेको छ । अनुदान प्राप्त गर्नका लागि करिब ५० वटा व्यवसायिक फर्महरू रहेका छन् । ती फर्महरूको नविकरण बापत चालु आ.व. मा रु १ लाख ५० हजार सङ्कलन भईरहेको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको विभिन्न बजार क्षेत्रमा ग्रामीण व्यापार व्यवसाय गर्ने गरिएको छ । गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७६ अनुसार होमस्टे १२ वटा, होटल तथा लजहरू २२ वटा, खाजा घर १४ वटा, किराना तथा उपभोग्य व्यवसाय ४८ वटा, कपडा तथा फेन्सी पसल १२, इलेक्ट्रीकल तथा इलेक्ट्रोनिकस पसल ६, गरगहना तथा मर्मत सेवा केन्द्र ३, मासु पसल ४, निर्माण सामग्री पसल ३, अन्य ५ आदि सञ्चालनमा रहेको उल्लेख छ । माथि उल्लेखित लगायतका व्यवसायहरू तथा विभिन्न उद्योग, सहकारी, संस्था, आदिबाट व्यवसाय करको शिर्षकबाट करीब रु ५ लाख ४० हजार राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ ।

तालिका ३: व्यवसाय कर

व्यवसायको किसिम	सङ्ख्या	करको दर	सङ्कलन हुने कर
होमस्टे	१२	१,०००	१२,०००
होटल तथा लज	२२	२,५००	५५,०००
खाजा घर	१४	५००	७,०००
किराना तथा उपभोग्य	४८	१,०००	४८,०००

कपडा तथा फेन्सी	१२	५,०००	६०,०००
इलेक्ट्रीकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स	६	५००	३,०००
गरगहना तथा मर्मत सेवा केन्द्र	३	२,०००	६,०००
मासु पसल	४	५००	२,०००
निर्माण सामाग्री पसल	३	१०,०००	३०,०००
माछापोखरी	७	१,०००	७,०००
उत्पादन सम्बन्धी उद्योग	६	२,०००	१२,०००
पर्यटन सम्बन्धी उद्यम	३९	२,०००	७८,०००
सेवा सम्बन्धी उद्यम	१०	१,०००	१०,०००
कृषि तथा वन सम्बन्धी उद्यम	४५	१,०००	४५,०००
व्यवसायिक कृषि फार्म	१८	५००	९,०००
व्यवसायिक पशु फार्म	२२	५००	११,०००
सहकारी	२७	५,०००	१,३५,०००
नर्सरी	७	५००	३,५००
एफ.एम. रेडियो	२	१,०००	२,०००
अन्य	५	१,०००	५,०००
जम्मा			५,४०,५००

सुधारका पक्षहरू:

- उद्योग वाणिज्य संघको इकाई गठन गरी व्यवसाय करको दरमा सहमति कायम गर्ने ।
- व्यवसायीहरूको तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी गाउँपालिकामा दर्ता हुने व्यवस्था शुरु गर्ने र घुम्ती शिविर मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने ।
- व्यवसाय गर्नको लागि व्यवसाय सञ्चालन इजाजत अनिवार्य लिनुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- गाउँपालिकामा व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- व्यवसाय कर सङ्कलन टोली गठन गरी वर्षमा एक पटक व्यवसाय कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

ड. जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र जडिवुटी र जीवजन्तु कर निर्धारण नगरेता पनि कवाडीको प्रति टिप रु १००० कायम गरेको देखिन्छ । यस शिर्षक अन्तर्गत उठ्ने कर व्यवस्थित नभएकोले सङ्कलन हुने रकमको तथ्याङ्क उपलब्ध हुन सकेन ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तुहरूको विक्री वितरणको तथ्याङ्क उपलब्ध नभएपनि उत्पादन र विक्रीबाट कर बापत सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ । त्यसै गरी चौपाया, चखेरु जन्तु पदार्थ एवम् अङ्ग र वनपैदार सामानको विक्रीबाट जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तुबाट कुल कर करीब रु ५० हजार राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू: गाउँपालिकाको जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- गाउँपालिका क्षेत्रमा सङ्कलन तथा व्यवसायिक उपयोग हुने परिमाण सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- यस सँग सम्बन्धित व्यवसायीहरूको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- गाउँपालिकामा हुने कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर सङ्कलन गर्ने ।
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोवारमा कर सङ्कलन शुरुवात गर्ने ।

च. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने होर्डिङ बोर्ड (साधारण), होर्डिङ बोर्ड मदिरा र सुर्तीजन्य, तुल व्यानर, अदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूचि (७) बमोजिम विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर सङ्कलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत गाउँपालिका सञ्चित कोषमा राजस्व बाँडफाँड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकाले यस शिर्षकबाट हालसम्म कर प्राप्त गरेको देखिंदैन ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाले होर्डिङ बोर्ड (साधारण)को ५०००, मदिरा र सुर्तीजन्यको प्रति होर्डिङ बोर्ड १५०००, तुल व्यानर प्रति गोटा रु १०० गरी विज्ञापन करबाट कुल कर करीब रु १ लाख राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर पुनरावलोकन गर्ने ।
- न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अङ्क निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरूमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले आफुले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरे बापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने व्यवस्था छ । गाउँपालिकाको वडा नं. १ मा क्याना एग्रिकल्चर कलेक्सन सेन्टर, वडा नं. २ मा शोतर्मु साप्ताहिक हाट, वडा नं. ३ मा कुबुकास्थली तरकारी सङ्कलन केन्द्र, वडा नं. ४ मा बरुण कृषि सहकारी कलेक्सन सेन्टर, वडा नं. ४ मा च्यादलु साप्ताहिक हाट, वडा नं. ६ मा गुप्तेश्वर कृषि सहकारी सङ्कलन सेन्टर र वडा नं. ७ कोलडाँडा साप्ताहिक हाटबजार अवस्थित छ । सोही अनुसार गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा बहाल विटौरी शुल्क रु १०० निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकाको क्याना एग्रिकल्चर कलेक्सन सेन्टर, शोतर्मु साप्ताहिक हाट, कुबुकास्थली तरकारी सङ्कलन केन्द्र, बरुण कृषि सहकारी कलेक्सन सेन्टर, च्यादलु साप्ताहिक हाट, गुप्तेश्वर कृषि

सहकारी सङ्कलन सेन्टर र कोलडाँडा साप्ताहिक हाटबजार क्षेत्रमा टहरा निर्माण गरी बहाल विटौरी शुल्क सङ्कलन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । गाउँपालिकाले बहाल विटौरी शुल्क बापत रु १ लाख राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- हालसम्म दर्ता कायम नभएका ऐलानी जग्गाको अभिलेख राखी बहाल विटौरी शुल्क लिन सक्ने सम्भावनाको अध्ययन गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- बहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत लाग्ने शुल्कलाई उल्लेख गर्ने ।
- सङ्कलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरी बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरी सोही आधारमा सङ्कलन गर्ने ।

ख. विक्री बाट प्राप्त रकम (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री)

हालको अवस्था : यस गाउँपालिकामा रहेका मुख्य नदी तथा खोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा उत्पादन भई गाउँपालिका क्षेत्रमा उपयोग भईरहेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवा विक्री कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । यसको लागि प्रति घन फिट रु ९ निर्धारण गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत चालु आ.व.मा करिब रु २ लाख राजस्व हुने अनुमान गरेको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिका भएर बग्ने नदी तथा खोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवाको दिगो सङ्कलन/उत्खनन कार्यका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन तयार गरी सामान्य घरेलु औजार जस्तै कुटो, कोदालो, सावेल, आदिको प्रयोगबाट वार्षिक उत्खनन तथा सङ्कलन गर्न सकिने ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवाको मात्रा अनुसार ठेक्का गरिन्छ । यस क्षेत्रको मुख्य खोला लिखु खोला रहेको छ भने यस गाउँपालिका भएर बग्ने चरी खोला, भण्डार खोला, सोतर्मु खोला, बाच खोला, साप्सु खोला, तिङ्ला (चण्डी) खोला, चुलेपु खोला र फास्तु खोला मध्ये सम्भावित स्थानहरूमा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन तयार गरी वालुवा, ढुङ्गा, रोडा, गिट्टी, ग्रावेल निकासी सामानको विक्रीबाट कुल करीब रु ८० लाख राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- सम्भावित क्षेत्रहरूको प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- अध्ययन प्रतिवेदनले एकीन गरेको परिमाणमा ठेक्का लगाई अमानतबाट विक्री गर्नका लागि आवश्यक प्रक्रिया मिलाउने ।
- आर्थिक ऐन नियम विपरित कार्य गर्ने ठेकेदारहरूलाई कारवाही गर्ने र दण्ड जरीवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको उत्खनन निर्वाध रूपमा भइरहेकोले यसलाई रोक्नका लागि पहल गर्नुपर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको निकासी गर्न सडक निर्माणमा संलग्न भएका निकायहरूसँग समन्वय गरी सहजीकरण गर्ने ।

ग. नक्सापास दस्तुर

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले नक्सापास दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरेको छ । यद्यपि नक्सापासको प्रचलन व्यापक रूपले अघि बढेको देखिँदैन । घर निर्माणको लागि नक्सा पास वडा नं. १, २ र ३ को लागि फ्रेम स्ट्रक्चर प्रति वर्ग फिट रु ३, लोड बेरिङ्ग प्रति वर्ग फिट रु २, कच्ची घरको प्रति वर्ग फिट रु १ निर्धारण गरिएको छ । त्यसै गरी अन्य वडाहरूमा फ्रेम स्ट्रक्चरप्रति वर्ग फिट रु २, लोड बेरिङ्ग प्रति वर्ग फिट रु १ र कच्ची घर प्रति वर्ग फिट रु ०.५० तथा ढुङ्गा माटोको कच्ची घर एकमुष्ट रु ५०० शुल्क निर्धारण गरिएको छ । चालु आ.व.मा यस नक्सापास दस्तुर शिर्षक अन्तर्गत ५० हजार रकम सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकाको मापदण्ड अनुसार सडकको समेत पहुँच हुँदै जाँदा यस क्षेत्रमा घरहरू निर्माण हुने क्रम बढ्ने देखिन्छ । पहिले बनेका घरहरूको अभिलेखिकरण तथा नयाँ बन्ने घरको नक्सापास गर्ने गर्दा उल्लेख्य मात्रामा राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । प्रत्येक वर्ष ५० वटा जति नयाँ घर निर्माण हुने आङ्कलन गर्दा औसत प्रति घर १२०० वर्ग फिटका दरले नक्सापास प्रति वर्ग फिट रु २ ले १ लाख २० हजार सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू: नक्सापास प्रकृयाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रकृयालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार घरको नक्सापास प्रकृयालाई प्रभावकारी बनाउने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकूल परिमार्जन गर्ने ।
- गाउँपालिका हुनु भन्दा पहिले निर्माण भएका घरहरूको अभिलेखीकरण तथा ती घरहरूको नक्सापासको शुल्क निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- घर अभिलेखीकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरी बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।

घ. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले एफएम रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको अनुमति दिन र सो वापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्छन् । यो व्यवस्था भर्खरै प्रचलनमा आएको र स्थानीय तह सञ्चालन ऐनले व्यवस्था गरेको हुनाले गाउँपालिकाले यस्तो शिर्षकबाट आय सङ्कलन गर्न थालनी गरेको भएतापनि व्यवस्थित रूपले छुट्टै अभिलेख राख्ने व्यवस्था गरेको छैन ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिन्छ । हाल करीब १२५ वटा जति व्यवसायिक फर्महरू सञ्चालनमा रहेको अनुमान गरिएको छ । ती फर्महरूबाट दर्ता, अनुमति र नविकरण गर्दा औसत दस्तुर रु १००० अनुमान गर्दा वार्षिक रु १ लाख २५ हजार आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- आर्थिक ऐनमा व्यवसाय करमा दर्ता तथा नविकरण दस्तुर भिन्दा भिन्दै कायम गर्ने ।
- दर्ता तथा अनुमतिता लागि निर्देशिका तयार गर्ने ।
- दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

ङ. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गरेको छ । सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर सङ्कलन गरि आएको छ । वडाबाट सङ्कलित सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर वडाले गाउँपालिकाको आर्थिक प्रशासन शाखामा मासिक रुपमा एकमुष्ट जम्मा गर्ने गरेको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिस तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रु १५० देखि १५,००० सम्म निर्धारण गरेको छ । अन्य सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर भन्दा धितो मूल्याङ्कन तथा आयस्रोत प्रमाणित दस्तुर अलि बढी रहेको देखिन्छ । यस शिर्षक अन्तर्गत आ.व.मा रु ३ लाख ५० हजार सङ्कलन हुने अनुमान गरेको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको कार्यालय तथा ७ वटा वडा कार्यालयबाट वार्षिक करीब ३,५०० वटा विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित हुने अनुमान गरिएको छ । वर्तमान दर अनुसार प्रति सिफारिस वा प्रमाणित औसत रु ३०० भएमा वार्षिक सिफारिस तथा प्रमाणितबाट रु १० लाख ५० हजार सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- सिफारिस वा प्रमाणित गर्न पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिस वा प्रमाणित नगर्ने ।
- वडाबाट सङ्कलित दस्तुरहरू शिर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।
- विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा दस्तुरको वर्गिकरण अनुसार दर पुनरावलोकन गरी आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

च. सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीबाट प्राप्त हुने आय

हालको अवस्था : हालैको स्थानीय शासन सञ्चालन ऐनको संशोधन पश्चात सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावरको विक्री बापत प्राप्त गर्ने रकमको १० प्रतिशत सम्बन्धित पालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । आर्थिक ऐनले सामुदायिक वनको वन पैदावार विक्रीको दर न्यूनतम प्रति केजी रु ०.५ देखि रु १५ सम्म निर्धारण गरेको छ ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरूबाट विक्री हुने वन पैदावरहरू यासाँगुम्बा, सुनपाती, मजिठो, विष जरा, स्लेट ढुङ्गा, मछिनो, मछिनोको तेल, अर्गेली, चिराइतो, भीरमह, सुनापतीको तेल, लोक्ता, नेपाली कागज, अल्लो, आदिको परिमाण सम्बन्धी तथ्याङ्क नभएकोले आगामी आ.व.मा जम्मा रु १ लाख सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वन तथा वन पैदावर विक्री सम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन गर्ने ।
- सामुदायिक वन पैदावर विक्री तथा उपभोग्य सम्बन्धी वार्षिक कार्ययोजना गाउँपालिकाले स्वीकृत गर्ने ।
- आय सङ्कलन सम्बन्धी प्रावधान आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।

छ. सेवा शुल्क

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसार शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस अन्तर्गत गाउँपालिकाले अचल सम्पत्तिको मूल्याङ्कन, सर्जमिन, सर्भेयर सेवा, जग्गा नापी गर्न अमिन खटाए बापत, आदिको शुल्क निर्धारण गरेको छ । चालू आ.व.मा अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन बापत १ लाख ५५ हजार तथा अन्य शुल्क बापत ५० हजार सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भाव्यता: आगामी आर्थिक वर्षमा पनि उपरोक्त शिर्षकबाट सहज ढङ्गले रकम प्राप्त गर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा माथि उल्लेखित विभिन्न उप-शिर्षकहरूको सेवा शुल्क बापत आगामी आ.व.मा जम्मा रु ५ लाख सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

ज. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसार शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस अन्तर्गत विद्यमान भौतिक स्रोतहरूको प्रयोग अन्तर्गत व्याक हो लोडर प्रयोग गरे बापत प्रति घण्टा रु ८००, टिफर भाडामा प्रयोग गरे बापत वार्षिक ५,००० र स्काभेटर वार्षिक १०,००० निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्याङ्कहरू नभएकाले व्याक हो लोडर, टिफर, स्काभेटर, बैठक हल भाडा, प्रोजेक्टर भाडा, आदिबाट सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय बापत आगामी आ.व.मा जम्मा रु १ लाख २५ हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कार्यविधिमा उल्लेखित शर्तहरू पालना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

झ. पर्यटन शुल्क

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले विभिन्न पर्यटकीय क्षेत्रमा पर्यटकहरूबाट शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस अन्तर्गत प्याराग्लाइडिङ एक जना वार्षिक रु १०००, तावें महोत्सव प्रति व्यक्ति रु २० र

तावैं भ्रमण प्रति व्यक्ति रु १०० निर्धारण गरिएको छ । चालु आ.व.मा यस शिर्षक अन्तर्गत १५ हजार सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको अन्य पर्यटकीय स्थलमा टिकट विक्री तथा अन्त पर्यटकीय सेवा प्रयोग बापत शुल्क प्राप्त गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । साथै अन्य साहसिक पर्यटकीय सम्भावनाको समेत खोजी गरेर पर्यटन शुल्कमा सुधार ल्याउन सकिन्छ । यस पर्यटन शुल्क शिर्षक अन्तर्गत करिब रु ७५ हजार सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- पर्यटकीय सम्भावना बोकेका अन्य पर्यटकीय क्षेत्रहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने पर्यटन शुल्कको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- पर्यटन गुरुयोजना तयार गरी पर्यटन पूर्वाधारमा लगानी गरि सो क्षेत्रबाट आय आर्जन गर्ने ।
- पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसारमा गरि पर्यटन शुल्कमा वृद्धि गर्ने ।

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय सङ्कलनको अवस्थालाई छोटकरिमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरी आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनाको लागि गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको ५ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ ।

तालिका ४ : राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	गाउँपालिका उपाध्यक्ष	संयोजक
२	वडा अध्यक्ष, वडा नं. ६	सदस्य
३	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
५	आन्तरीक लेखा परीक्षक	सदस्य सचिव

राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरू सम्पन्न गरी राजस्वका दरहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू गाउँ सभा समक्ष पेश गरी पुनसंरचित गाउँपालिकाको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा गाउँपालिकाले चालु वर्ष २०७७/७८ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरीक आयको दर प्रस्ताव गरी गाउँसभाले आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दरहरू राखी गाउँसभा मार्फत आर्थिक ऐन सर्व सहमतिले पारित गरिएको हो । गाउँपालिकाले राजस्व तथा कर सङ्कलन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनका आगामी आ.व. २०७८/७९ को श्रावन १ गतेबाट लागु हुने सबै किसिमको राजस्व तथा कर सङ्कलनको शुरुवात गर्ने नीति लिएको छ । गाउँ सभाद्वारा आ.व. २०७८/७९ को लागि आन्तरिक आयतर्फ जम्मा रु १५ लाख सङ्कलन हुने अनुमान गरेको छ । उमाकुण्ड गाउँपालिकामा कर सङ्कलन कार्य कार्यान्वयनमा ल्याउन गाह्रो भइरहेको र अपेक्षा अनुसार कर उठाउन नसकिरहेको अवस्था छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाले राजस्व परिचालन तथा सुधार सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

गाउँ सभाले निम्न नीति तथा कार्यक्रमहरू अवलम्बन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- आन्तरीक आय वृद्धि गर्ने सम्भावना भएका सम्भाव्य सबै क्षेत्रहरूको अध्ययन, पहिचान गरी व्यवस्थित ढंगले करको दायरामा ल्याइने छ । यसका लागि आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरी परिचालन गर्ने छ ।

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अभिवृद्धि गर्न करको दायरालाई बढाउँदै सहभागितामूलक कर नीति अवलम्बन गर्ने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनको मूल आधार आन्तरिक आय भएकाले गाउँबासी, उद्योग वाणिज्य संघ, टोलसुधार समितिहरू, स्थानीय शैक्षिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी कर सचेतना तथा अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत कर अभियानलाई अघि बढाउने ।
- कर र राजस्व प्रशासनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन सबै वडा कार्यलयको कम्प्युटरहरूमा सफ्टवेयर जडान र इ-कनेक्सनको माध्यमद्वारा गाउँपालिकामा जोड्ने ।
- सूचना र प्रविधिको माध्यमबाट गाउँपालिकामा सेवाग्राहीको गुनासो सम्बोधन गरिने परिपार्टीको विकास गरिने ।
- विगत देखिका अभिलेखहरूलाई कम्प्युरकृत गरी सुरक्षित राख्ने प्रयत्न गरिने ।
- लक्षित वर्गलाई व्यवसाय प्रति आकर्षित गर्न महिला र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको नाममा दर्ता भएका व्यवसायहरूलाई तोकिएको व्यवसाय करमा १० प्रतिशत छुट दिइनेछ ।
- घरवहाल कर निर्धारण प्रयोजनार्थ निश्चित मापदण्ड बनाई घर वहाल दर निर्धारण गरिनेछ । असोज मसान्त सम्म एकमुष्ट वार्षिक वहाल कर बुझाउन आउने घरधनी/व्यवसायीलाई वार्षिक वहाल करको १० प्रतिशत छुट दिइने छ ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था गरिने ।
- व्यवसाय कर, घरभाडा कर र जग्गा भाडा कर लगायतका सम्पूर्ण आन्तरीक आयका स्रोतहरू सङ्कलनका लागि तयार पारिएको कर नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- आन्तरिक आयको दिगो अभिवृद्धिका लागि गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सम्पत्ति बहालमा दिने नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यक्ति/संस्थालाई कार्यविधि बनाई पुरस्कृत गर्ने ।
- शिर्षकगत राजस्व सङ्कलनलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता २०७२ लाई पूर्ण रुपमा पालना गर्न अभिप्रेरित गरिने तथा गाउँपालिका घोषणा हुनुअघि बनेका घरहरूलाई समेत निर्धारित मापदण्डमा नक्सापास र नियमित गर्ने अभियानलाई निश्चित समयसीमा तोकिए कडाइ गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका वित्तिय संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन गरी विषयगत कार्यप्रति उत्तरदायी बनाउने ।

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

जग्गा संरचनामा गाउँपालिकाले प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत रहने गरी राजस्व उपशाखा गठन गर्न प्रावधान अनुसार यस गाउँपालिकामा राजस्व ईकाई गठन गरिएको छ । वडा कार्यलयहरू र गाउँपालिकामा राजस्वको सङ्कलन तथा अभिलेखीकरण गरिँदै आएको छ । स्थलगत अनलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था देहाय अनुसार रहेको छ ।

- राजस्व सम्बन्धी काम राजस्व ईकाईबाट भइरहेको र आन्तरिक लेखा परिक्षकलाई सो जिम्मेवारी दिइएको ।
- हाल राजस्व प्रशासनको लागि सफ्टवेयर प्रयोग नभएको र हाते रसिद नै प्रयोगमा ल्याइएको छ ।
- वडाहरूबाट मालपोत, विविध शुल्क तथा दस्तुर सङ्कलन हुँदै आएको र 'घ' वर्गको इजाजत पत्र लगायत अन्य शुल्कहरू, टेण्डर विक्री तथा परिक्षा शुल्क जस्ता राजस्व गाउँपालिका कार्यलयबाट सङ्कलन हुने गरेको ।
- वडा कार्यालयहरूले महिनाभर सङ्कलन भएको रकम एकमुष्ट बैंक दाखिला गरी मासिक रुपमा विवरण सहित पेश गर्ने गरिएको ।
- राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी पाएका कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण नभएको ।
- हालसम्म राजस्व सङ्कलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मुल्याङ्कन नभएको ।
- वडा कार्यालयहरूबाट मूलतः मालपोत, पञ्जीकरण, सिफारिस दस्तुरहरू र व्यवसाय कर सङ्कलन गर्ने गरिएको ।
- राजस्व सङ्कलनमा वडास्तरमा नगदी रसिदको प्रयोग भइरहेको ।
- राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा नभएको ।
- आर्थिक ऐन र यथार्थ सङ्कलन बीचको तालमेल कमजोर रहेको ।

४.३ आन्तरिक आय परिचालन

यस गाउँपालिकाको कुल आयको तुलनामा आन्तरिक आयको हिस्सा न्यून रहेको छ । आन्तरिक आयतर्फ सम्पत्ति कर, सिफारिश दस्तुर तथा नदीजन्य पदार्थ निकासी तथा विक्री शुल्क यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा रहेका छन् । तसर्थ आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ गाउँपालिकाको लागि सम्पत्ति कर, मालपोत, व्यवसाय कर र दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । गाउँपालिकाले मालपोतलाई जमीनको उपयोगका आधारमा वर्गिकरण गरेर दर निर्धारण गरेको छ । उद्योग व्यवसायको विकास भए अनुसार व्यवसाय करको असुली प्रभावकारी देखिंदैन । घरबहाल कर, विज्ञापन कर, जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु करको सम्भावना तत्कालका लागि न्यून रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरूको तथ्याङ्कको शीर्षकगत आयसम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थित नभएको हुनाले गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थको नजिक पुर्याउन कठिनाई रहेको छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाले विगत आ.व. २०७५/७६ र २०७६/७७ मा सङ्कलन गरेको यथार्थ आय, चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ५ : गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था (रु हजारमा)

सि.नं.	आयको शिर्षक	२०७५/७६ को यथार्थ आय	२०७६/७७ को यथार्थ आय	२०७७/७८ को प्रस्तावित आय
१	आन्तरिक राजस्व	१०७६.५	१०७६.५	१५००
१.१	कर राजस्व		-	७००
१.१.१	मालपोत (भूमि कर)	-	-	४९५

१.१.२	घरजग्गा (एकीकृत सम्पत्ति) कर	-	-	-
१.१.३	घर बहाल कर	-	-	५५
१.१.४	बहाल विटौरी कर	-	-	-
१.१.५	व्यवसाय कर	-	-	१५०
१.१.६	सवारी साधन कर	-	-	-
१.१.७	मनोरञ्जन कर	-	-	-
१.१.८	विज्ञापन कर	-	-	-
१.१.९	अन्य कर	-	-	-
१.२	गैर कर राजस्व	७९७.१२	१०७६.५०	८००
१.२.१	सेवा शुल्क घटना दर्ता शुल्क		-	२१५
१.२.२	स्थानीय तहबाट हुने दस्तुर, सिफारिस	-	-	५८५
२.३	अन्य	-	-	-
२	राजस्व बाँडफाँट	६८८६५.०४	९४१२५.०५	१११००५
२.१	जलविद्युत राजस्व बाँडफाँट	-	-	१००००
२.२	सवारी कर राजस्व बाँडफाँट	-	-	२२६३३
२.३	राजस्व बाँडफाँट	-	-	७८३७२
	जम्मा (क)	९१८८१.८७	१२७४३९.१६	११२५०५
३	बाह्य अनुदान			
३.१	नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान	२९१६६३	२५२३८५	४३६८००
३.१.१	शर्त अनुदान चालु	१८०७६३	१३६४८५	१५३५००
३.१.२	वित्तीय समानिकरण अनुदान	११०९००	११०९००	११३३००
३.१.३	विशेष अनुदान चालु	-	५०००	१००००
३.१.४	समपुरक अनुदान	-	-	४००००
३.१.५	अन्य अनुदान	-	-	१२००००
३.२	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान	४८७२३	४२०८४	४८८०३
३.२.१	शर्त अनुदान	४१०६८	१२०९९	१५३१२
३.२.२	वित्तीय समानिकरण अनुदान	७६५५	९८२३	९९९१
३.२.३	विशेष अनुदान	-	५०३७	३५००
३.२.४	समपुरक अनुदान चालु	-	१५१२५	२००००
	जम्मा (ख)	३४०३८६	२९४४६९	४८५६०३
	कुल जम्मा (क र ख)	४१११२४.६६	३९०७४७.०५	५९८१०५

यस गाउँपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा न्यून रहेको छ । आन्तरिक आय तर्फ नदीजन्य पदार्थ निकासी तथा विक्री शुल्क, सिफारिश दस्तुर तथा सम्पत्ति कर यहाँका मुख्य स्रोतका रूपमा माथिको तालिकाबाट यस गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा करिब ८ प्रतिशत देखिन्छ । यद्यपि गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँट र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाको समग्र आयको सारांश देहाय अनुसार रहेको छ :

तालिका १७: गाउँपालिकाको कुल आयमा योगदान (रु हजारमा)

आय शिर्षक	२०७६/७७ को यथार्थ आय		२०७७/७८ को अनुमानित आय	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
आन्तरीक आय	१०७६.५	०.२८	१५००	०.२५
राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	९४१२५.०५	२४.०९	१११००५	१८.५६
बाह्य अनुदान	२९४४६९.००	७५.३६	४८५६०३	८१.१९
कूल जम्मा	३९०७४७.०५	१००.	५९८१०५	१००.००

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

गाउँपालिकाको स्थानीय आन्तरीक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ। आन्तरीक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ।

४.४.१ राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू वृद्धि गर्न गाउँपालिकामा राजस्व इकाईको कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु पहिलो कार्यको रूपमा देखिन्छ। गाउँपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा गाउँपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ। त्यसका अतिरिक्त वडाहरूबाट समेत तोकिएका शिर्षकहरूमा आय सङ्कलन गर्न क्षमता विकास गरी आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ।

४.४.२ आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ बमोजिम सुधार गरी व्यावहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ। आर्थिक ऐनमा सवारी करको व्यवस्था गरिएको छ। तर प्रचलित संघीय कानुनी व्यवस्था अनुरूप यो कर सबै सवारी साधनमा लिन नपाइने हुँदा यसलाई हटाउनुपर्ने हुन्छ। निर्धारण गरिएको कर तथा गैर करहरूको दर शिर्षक बमोजिम अनुसूचीहरू व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ। यस्तै, परिवर्तित व्यवस्था अनुसार सबै जग्गा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन नपाइने भएकाले सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई सोहीअनुसार परिमार्जन गर्नुपर्नेछ। गाउँपालिकाको धेरै क्षेत्रहरू ग्रामिण भेगमा पर्दछन्। त्यसैले गाँउ, बजार तथा रणनीतिक सडक आसपासको क्षेत्रमा जमीनको मूल्य र उपयोगितामा व्यापक अन्तर हुने भएकोले जमीनको उत्पादन, उपयोगिता र सडक पहुँचको आधारमा कर लिने प्रणालीको विकास हुन सकेमा कर पनि बढी सङ्कलन हुने र बढी वैज्ञानिक समेत हुने देखिन्छ।

४.४.३ आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहराबाट आय सङ्कलन गर्न स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ। यसमा आय सङ्कलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषयवस्तु पर्दछन्।

४.४.४ राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व सङ्कलनका लागि दर निर्धारण गरिएको भएतापनि त्यसको प्रचार प्रसारको कमी रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने कर रकम र शिर्षक सम्बन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै करदाताहरूले समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

४.४.५ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

गाउँपालिकालमा आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

४.४.६ समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा बाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय तथा प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय सङ्कलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधीहरूले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरूसँग छलफल गरी नयाँ करका शिर्षकहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

४.४.७ चुहावत नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको सङ्कलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निरन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट सङ्कलित सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक अन्तर्क्रियाबाट तयार गरिएको उमाकुण्ड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

५.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति

साविकका ६ वटा गाउँ विकास समितिहरू मिलाएर गठन गरिएको यस गाउँपालिकामा विद्यमान कानून प्रदत्त धेरै राजस्व अधिकारहरू हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको देखिँदैन । अर्कोतर्फ गाउँपालिकाले तर्जुमा गरी जारी गरेका कानूनहरू समेतमा पर्याप्त सुधार तथा परिमार्जनको गुन्जायस रहेको देखिएकोले गाउँपालिकाले यसतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यी तथ्यहरूलाई समेत दृष्टिगत गरी आन्तरीक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसार रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१. राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।
२. राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।
३. राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।
४. समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने ।

तालिका १८: राजस्व सुधार कार्ययोजना

रणनीति	कार्यनीति
राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	■ गाउँपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरू तर्जुमाका साथै तर्जुमा भईसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरी अझ बढी व्यवहारिक बनाउँदै लगिने छ । ■ कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवम् विषय क्षेत्रसँग आवद्ध गराउँदै लगानी गरिनेछ । ■ कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिने छ । ■ करको भार बहन क्षमता समेतका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशिल बनाइने छ । ■ राजस्व स्रोतका दायराको यकिन तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रूपमा करदाताहरूको सङ्ख्या बढाउँदै लगिने छ । ■ राजस्वको स्रोत वृद्धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ■ सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्बन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरूपता कायम गरिने छ । ■ आन्तरीक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको

	यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्न कार्यदलहरु बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिने छ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष आवधिक गरिने छ । - गाउँपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरुको विकास गरिने छ । साथै पर्यटन विकासमा यस गाउँपालिकामा रहेका ऐतिहासिक धरोहर तथा हिमाली वस्तीको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारिको पहल गरिने छ । - पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा समेत छिमेकी पालिका र अन्य करदातासँग छलफल तथा परामर्श गरिने छ । - नियमित एवम् बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिने छ । - समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।	- गाउँपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वयन गर्न राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गरी क्षमतावृद्धि गरिने छ । - गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिने छ । - राजस्व परामर्श समिति तथा राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । - राजस्व लेखापालनलाई कम्प्युटरकृत गरिने छ र वडास्तरमा कर असुलि गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । - राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाई क्रमश वडा कार्यालयहरूसँग सूचना संजालमा जोड्दै लगिने छ । स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवम् वडास्तरमा सञ्चालन गरिने छ । - प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजस्व परिचालन बारे ज्ञान सीप, अनुभव आदान-प्रदान गरिने छ । - राजस्व सम्बन्धी आन्तरीक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिने छ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा स्रोत खुल्ने गरी राजस्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।
राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।	- कर सङ्कलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवम् सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिने छ । - कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा नागरीकहरुको पहुँच पुर्याइने छ । कर/राजस्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवम् वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेबसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरु गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । - करदाता शिक्षा, कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ । - महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा गरीब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरुलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाइने छ ।
समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने छ ।	- पर्यटन शुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित करका सम्बन्धमा छिमेकी पालिकाहरूसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिने छ । - बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिने छ ।

	- राजस्वसँग सम्बन्धित विषयसँग प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग नियमित अन्तर्क्रिया गरिने छ । यसैगरी जिल्लाका अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग समन्वय बैठक आयोजना गरि राजस्व सङ्कलनका सवालहरुबारे छलफल गरी समाधान गरिने छ । - राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइने छ ।
--	--

५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको सूचना तथा तथ्याङ्क अध्ययन र गाउँस्तरीय अन्तरक्रियाका आधारमा तयार गरिएको उमाकुण्ड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार योजना देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका १९ : राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधी	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैर कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्न कार्यविधि तयार गर्ने । - मूल्याङ्कन समिति गठन गरी घरजग्गा मूल्याङ्कनको तौरतरिका र दर निर्धारण गर्ने । - करदाताको सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझे करदाताको उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न गाउँपालिकाको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
	मूल्याङ्कन अनुसारको करदाताको लगत तयार गरी कम्प्युटर सफ्टवेयरमा सबै घरजग्गा धनीहरुको लगत तयार गर्ने ।	२०७९ कार्तिक मसान्तसम्म	राजस्व शाखा
	लगत अनुसार प्रत्येक घरधनीहरुलाई सम्पत्ति करको विल छपाई गरी वडामार्फत घर घरमा पठाउने ।	२०७९ फाल्गुण मसान्तसम्म	राजस्व शाखा
पूर्वाधार उपयोग शुल्क	- पूर्वाधार उपयोग (सवारी वार्षिक/पटके) महशुल दर निर्धारण गर्ने र उपयुक्त तवरले शुल्क उठाउने । - साझा सडकमा शुल्क लगाउन छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।	२०७९... असार मसान्तसम्म	गाउँसभा गाउँपालिका
	- खानेपानी महशुल दर निर्धारण गर्ने । - सिंचाई महशुल दर निर्धारण गर्ने । - महशुल सङ्कलन गर्ने ।	२०७९... असार मसान्तसम्म	गाउँसभा
घर जग्गा बहाल कर	वडागत रुपमा घर बहालमा लगाउने घरधनीहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति

	■ घरधनीहरूसँग अन्तरक्रिया गर्ने । ■ घरजग्गा बहाल कर समकलन आरम्भ गर्ने ।		राजस्व शाखा
बहाल विटौरी शुल्क	■ सार्वजनिक जग्गाहरुमा उपयोग बारेको विवरण तयार गर्ने । ■ सार्वजनिक जग्गाहरुको पहिचान गरी नापनक्सा अध्यावधिक गर्ने । ■ बहाल विटौरी करको दर निर्धारण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
	■ सार्वजनिक जग्गाहरुमा बसपार्क, कृषि हाटबजार, शौचालय निर्माण गरी बहालमा लगाउने ।	आ.व. २०७९/८० देखि	गाउँ कार्यपालिका
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	■ महिला पुरुष स्वामित्व छुट्टिने गरी घरजग्गाको अभिलेख राख्ने । ■ प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भए बमोजिम घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने/मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने ।	२०७... श्रावण देखि	गाउँ कार्यपालिका
प्राकृतिक स्रोत विक्री	■ जडिवुटीको पहिचान र उपदेयताबारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने । ■ प्राकृतिक स्रोतहरुको विक्री मूल्य निर्धारण गर्ने, सङ्कलन गर्ने ।	२०७८	गाउँपालिका र सम्बन्धित शाखा
	■ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन/सङ्कलन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गर्ने ।	२०७८	गाउँपालिका, वडा कार्यालय, प्राविधिक शाखा
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	■ वडागत रुपमा दर्ता गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ■ वर्गिकरण अनुसार व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण दस्तुर सङ्कलन गर्ने ।	तत्कालै	गाउँपालिका, वडा कार्यालय, राजस्व शाखा
अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क	■ घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन अभिलेखलाई एकरूपता कायम गर्ने ।	तत्कालै	वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	■ धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवेश शुल्क निर्धारण गर्ने । ■ पर्यटकीय सेवाहरुको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने ।	२०७९ पौष मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका, योजना शाखा
नक्सा पास दस्तुर	■ नक्सापास सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने । ■ आवश्यक दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने । ■ नक्सा पास कार्य अनिवार्य गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्राविधिक शाखा
पानी मुहान	■ पानी मुहान दर्ता गर्ने बारे सरोकारवालाहरुलाई	२०७८ चैत्र	वडा कार्यालय

दर्ता शुल्क	जानकारी गराउने ।	मसान्तसम्म	
सामुदायिक वनबाट भएको आम्दानीबाट तोकिएको प्रतिशत स्थानीय विकासका लागि समन्वय गर्ने ।	■ सामुदायिक वनबाट वार्षिक रुपमा विक्रीयोग्य हुने काठजन्य तथा गैर काठ, जडिवुटीको आँकडा सहितको कार्ययोजना माग गर्ने । ■ सामुदायिक वनबाट स्थानीय विकासमा गर्ने लगानी बारेमा समन्वय गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	गाउँपालिका तथा राजस्व शाखा
ख. आयआर्जन हुने पूँजीगत लगानीका क्षेत्र			
पूर्वाधार निर्माण गर्ने	■ सडकहरुलाई कालोपत्रे गर्ने । ■ होमस्टेहरुको विकास गर्ने ।	निरन्तर	गाउँपालिका र प्राविधिक शाखा
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	■ क्रमश गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवर्द्धनका लागि पर्यटकीय प्याकेजको रुपमा विकास गर्ने ।	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका र निजी क्षेत्र
ग. मानवीय क्षमता विकास तथा राजस्व प्रशासन			
मानवीय क्षमता विकास	■ प्रस्तावित संगठनात्मक ढाँचा अनुरूप राजस्व शाखाको दरबन्दी परिपूर्ति गर्ने र सोही बमोजिम राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी उक्त शाखालाई दिने । ■ गाउँपालिकाका राजस्व अधिकारका क्षेत्रमा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने । ■ राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुलाई असल अभ्यासबारे जानकारी दिने कार्यक्रम आयोजना गर्ने । ■ गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई कर तथा राजस्व प्रशासन र अभिलेख र सफ्टवेयर बारे तालिम प्रदान गर्ने । ■ व्यवसायीहरुलाई कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ■ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा समयमा तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	नियमित	गाउँपालिका
तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन	■ सबै किसिमका (घरजग्गा कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी कर, घर बहाल कर) करदाताहरुको तथ्याङ्क सूचना सङ्कलन गर्ने । ■ करदाताको व्यक्तिगत फाईल (विवरण) तयार गर्ने । ■ महशुलयोग्य पूर्वाधारहरु (सडक, सिँचाई, विद्युत,	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय, राजस्व शाखा, प्राविधिक शाखा

	खानेपानी, बसपार्क, आदि) को अभिलेख तयार गर्ने		
राजस्व सङ्कलन तथा अभिलेख	■ राजस्व अभिलेख सम्बन्धि एकीकृत (अनलाईन) सफ्टवेयर तयार पार्ने । ■ करदाताको विवरण सबै वडा तथा गाउँपालिका कार्यालयको सोही सफ्टवेयरमा ईन्ट्री गर्ने । ■ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका र वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	■ स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरूलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । ■ गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक वडापत्र राख्ने । ■ कर तथा राजस्व असुलीका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ■ राजस्व सङ्कलनको विवरण त्रैमासिक एवम् अर्ध वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिवहरू
अनुगमन	■ अनुगमन गरी छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने । ■ कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरू
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	■ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन गर्ने । ■ करदातालाई सम्मान (बढी कर तिर्नेलाई)	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
राजस्व प्रशासनको प्रभावकारिताका लागि बन्दोबस्ती	■ गाउँपालिकामा राजस्व शाखाको लागि कार्यकक्ष, कम्प्युटर, प्रिन्टर, विद्युत व्याकअप सहितको सुविधा उपलब्ध गराउने ।	तत्कालै	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी ३ वर्ष (आ.व. २०७८/७९-२०८०/८१) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा आय अनुमान गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने यस प्रतिवेदनमा भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका ६ : आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार (रु हजारमा)

क्र. सं.	राजस्व शिर्षक	कुल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क. आन्तरीक आय				
१	सम्पत्ति कर	८८९३	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	७११४
२	भूमि कर (मालपोत)	५००	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३००
३	घर बहाल कर	३००	कुल सम्भावनाको ५५% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१६५
४	बहाल विटौरी कर	१००	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	७०
५	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	२२५	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१८०
६	विज्ञापन कर	१००	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढ्दै जाने	६०
७	व्यवसाय कर	५४०	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	४३२
८	जडिवुटी, कवाडी कर	१००	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	७०
९	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१२५	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	११२.५
१०	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	१००	फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरुको विक्रीबाट आ.व. २०७८/७९ मा रु १ लाख सङ्कलन हुने र त्यसपछि वार्षिक १५% बृद्धि	१००

			हुँदै जाने अनुमान	
११	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटोजन्य वस्तु)	१०००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९००
१२	नक्सापास दस्तुर	१२०	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९६
१३	शिफारिस दस्तुर	१०५०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९४५
१४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	४०
१५	नाता प्रमाणित दस्तुर	२५०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२५०
१६	अन्य दस्तुर (दर्ता, ईजाजत)	२५०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२५०
१७	दण्ड, जरिवाना र जफत	४०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	४०
१८	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन समेत)	१५५	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१५५
१९	पर्यटन शुल्क	७५	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	४५
२०	अन्य राजस्व	१००	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	८०

ख. राजस्व तथा रोयल्टी बाँडपाँट**संघीय सरकार**

१	मु.अ.कर तथा अन्तः शुल्क	४७२८६	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	४७२८६
२	जलविद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	११०००	आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा सङ्कलन भएको आधारमा आ.व. २०७९/८० का लागि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले गरेको सिफारिशको आधारमा र त्यसपछि वार्षिक ५% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	११०००

प्रदेश सरकार

१	सवारी कर	२४८९६	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	२४८९६
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	चालू आ.व.को प्राप्तमा १०% ले बढ्दै जाने अनुमान	-
३	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	१००	एकमुष्ट वार्षिक १ लाख प्राप्त हुने अनुमान	१००
४	राजस्व बाँडफाँट	२२००	आ.व. २०७७/७८ मा गाउँपालिकाको हिस्सा ६०% र त्यसपछि वार्षिक १०% बृद्धि हुँदै जाने	२२००

ग. अनुदान तर्फ**संघीय सरकार**

१	समानिकरण अनुदान	११७७००	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	११७७००
२	सशर्त अनुदान	१६७३००		१६७३००
३	विशेष अनुदान	९२००		९२००
४	समपुरक अनुदान	-		-
५	जेष्ठ नागरिक दीर्घसेवा	१३२०००		१३२०००

	सम्मान तथा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम			
६	अन्य अनुदान (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी)	-	चालु आ.व.को विनियोजन यथावत रही वार्षिक ५% का दरले थपिँदै जाने	-
प्रदेश सरकार				
१	समानिकरण अनुदान	१०००८	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले वृद्धि हुँदै जाने	१०००८
२	सशर्त अनुदान	१४४५९		१४४५९
	समपुरक अनुदान	३४५०		३४५०
३	विशेष अनुदान	१९९६९		१९९६९
४	अन्य अनुदान (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी)	-		-
अन्य आन्तरीक अनुदान				
१	अन्य संस्थागत आन्तरीक अनुदान	१००००	सडक बोर्ड जस्ता संस्थाबाट आ.व. २०७८/७९ मा रु १ करोड प्राप्त हुने र त्यसपछि १०% ले वृद्धि	१००००
२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरीक अनुदान	१०००	जनताको लागत सहभागिताबाट आ.व. २०७८/७९ मा रु १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि वार्षिक १०% ले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१०००

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व सङ्केत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिए अनुसार ऐनले देय बमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका २१ : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण (हजारमा)

राजस्व सङ्केत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१००००	राजस्व तथा अनुदान					
क.	आन्तरीक आय	१०७७	१५००	१७४२९	१९५७६	२१९९९
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर (सम्पत्ति कर)	-	-	८१८२	९४०९	१०८२०
११३१४	भूमि कर (मालपोत)	-	४९५	३३०	३६३	३९९
११३२१	बहाल कर (घर, जग्गा)	-	-	१८२	२००	२२०
११३२२	बहाल विरौटी कर	-	-	७७	८५	९३
११३६२	जडिवुटी, कवाडी कर	-	-	८१	९३	१०६
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त कर	-	५५	१२४	१३६	१५०
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	-	-	१००	११५	१३२
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	-	-	७२००	७९२०	८७१२

	(ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा)					
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन सेवा समेत)	-	-	१५५	१७१	१८८
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	-	५०	९६	१०६	११६
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	-	३५०	१०४०	११४३	१२५८
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	३५	४०	४४	४८
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	-	१००	२५०	२७५	३०३
१४२४९	अन्य दस्तुर	-	५०	२५०	२७५	३०३
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता, अनुमति, ईजाजत, नविकरण, आदि)	-	१५०	१८०	२०७	२३८
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	५०	५८	६६
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	४०	४६	५३
१४५२९	अन्य राजस्व	१०७७	२१५	८०	८८	९७
१४६११	व्यवसाय कर	-	-	४९७	५७१	६५७
	बिज्ञापन कर	-	-	७०	८१	९३
	पर्यटन सेवा शुल्क	-	-	४५	५०	५४
ख.	राजस्व बाँडफाँट	९४१२५	१११००४	१६९५०१	१८३५३७	२००२००
	संघीय सरकार	९४१२५	८८३७१	५८२८६	६१२००	६४२६०
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	५२८७७	७८३७१	४७२८६	४९६५०	५२१३३
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	१७०१९	-			
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने वनविद्युत रोयल्टी	१८७५६	१००००	११०००	११५५०	१२१२८
१४१५४	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने पर्वतारोहन रोयल्टी	५४७३	-			
	प्रदेश सरकार		२२६३३	१११२१५	१२२३३७	१३५९३९
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	-	-			
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	-	२२६३३	२४८९६	२७३८६	३१४९३
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	-	-	११०	१२१	१३३
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	-	-			
	राजस्व बाँडफाँट	-	-	८६२०९	९४८३०	१०४३१३
ग.	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण	२९४४६९	३७६१०३	४७४०८६	४९७७९०	५२२६८०
	संघीय सरकार	२५२३८५	३१६८००	४२६२००	४४७५१०	४६९८८६
१३३११	समानिकरण अनुदान	११०९००	११३३००	११७७००	१२३५८५	१२९७६४

१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१३६४८५	१५३५००	१६३०००	१७११५०	१७९७०८
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत	-	-	४३००	४५१५	४७४१
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	५०००	१००००	-	-	-
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	-	-	९२००	९६६०	१०१४३
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	-	४००००	-	-	-
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	-	-	१३२०००	१३८६००	१४५५३०
	प्रदेश सरकार	४२०८४	१४८८०३	४७८८६	५०२८०	५२७९४
१३३११	समानिकरण अनुदान	९८२३	९९४९१	१०००८	१०५०८	११०३४
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१२०९९	१५३१२	१४४५९	१५१८२	१५९४१
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	५०३७	१४०००	१९९६९	२०९६७	२२०१६
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१५१२५	२००००	३४५०	३६२३	३८०४
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	-	-	-	-	-
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी)	-	-	-	-	-
	अन्य आन्तरिक अनुदान			११०००	१२१००	१३३१०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	-	-	१००००	११०००	१२१००
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	-	-	१०००	११००	१२१०
३००००	वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्व	३२२३८	१५०००	१५७५०	१६५३८	१७३६४
३२१२१	नगद	३२२३८	-	-	-	-
३२१२२	बैंक मौज्दात	-	१५०००	१५७५०	१६५३८	१७३६४
३३१४३	अन्य संस्थाहरुबाट ऋण प्राप्ति	-	-	-	-	-
३३१८२	तिर्नुपर्ने विभिन्न अन्य खाताहरु	-	-	-	-	-
	जम्मा राजस्व, अनुदान, सम्पत्ति तथा दायित्व	४,२१,९०९	५,०३,६०७	६,८९,४०४	७,३१,३९८	७,७७,६५९

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा

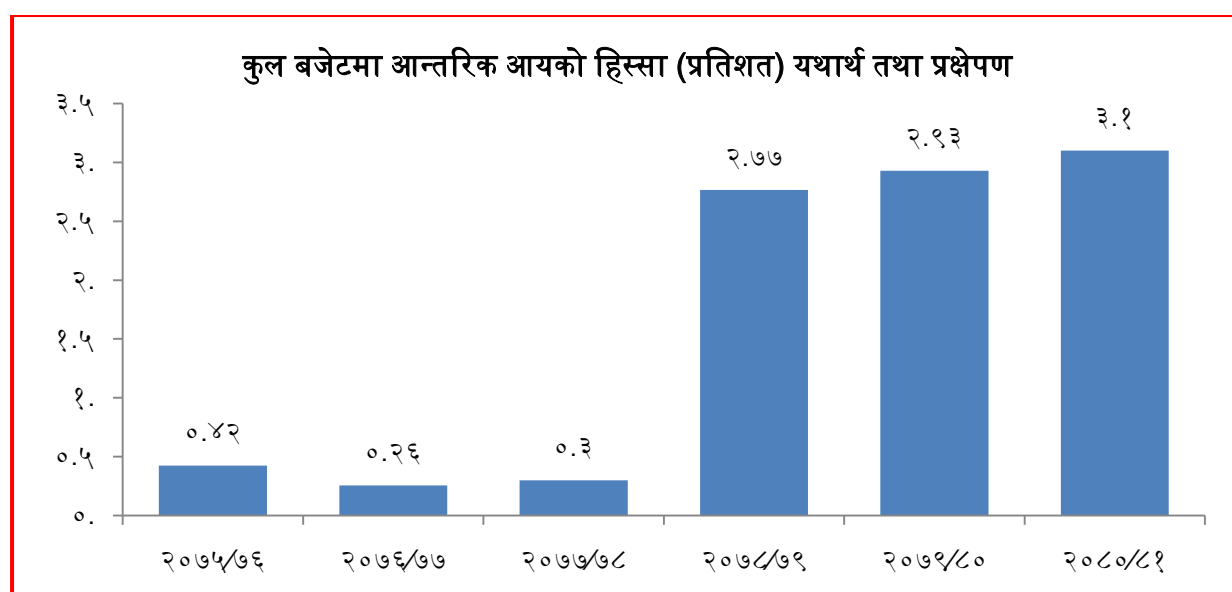
७.१ अपेक्षित नतिजा

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उचित कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वमा गत आ.व.को यथार्थ रकम रु ४,३२,२६८ को तुलनामा प्रस्तुत कार्ययोजनाको अन्त्यमा रु ७,७७,६२६ हुने अपेक्षा गरिएको छ। यस गाउँपालिकामा आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरूमा सम्पत्ति कर, भूमिकर, नक्सापास दस्तुर, व्यवसाय कर, घर जग्गा बहाल कर, प्राकृतिक स्रोतबाट हुने आमदानी, आदि प्रमुख रूपमा देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको अधिल्लो परिच्छेदमा प्रक्षेपित आन्तरिक आय र संघीय सरकारबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुन सक्ने आय समेत गरी कूल आय संक्षेपमा देहायको तालिका बमोजिम हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

तालिका २२: गाउँपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा

राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपित आय		
	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
आन्तरिक आय	१८३२	१०७७	१५००	१९०६७	२१४३३	२४१०५
संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	६८८६५	९४१२५	१११००४	५८२८६	६१२००	६४२६०
प्रदेशसँग राजस्व बाँडफाँटबाट आय				१११२०५	१२२३१६	१३५९०६
अनुदान	३४०३८६	२९४४६९	३७६१०३	४७४०८६	४९७७९०	५२२६८०
लागत सहभागिता	७९७		-	११०००	१२१००	१३३१०
जम्मा	४११८८०	३८९६७१	४८८६०७	६७३६४४	७१४८३९	७६०२६२
मौज्दात	२०३८८	३२२३८	१५०००	१५७५०	१६५३८	१७३६४
कुल आय बजेट	४३२२६८	४२१९०८	५०३६०७	६८९३९४	७३१३७७	७७७६२६

स्रोत: उमाकुण्ड गाउँपालिका

चित्र ६: कुल बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा प्रतिशत

यसरी गाउँपालिकाले यस कार्ययोजनाको अन्तिम आ.व.मा आफ्नो कुल आयमध्ये आन्तरिक राजस्वको हिस्सा ०.४२ प्रतिशतबाट वृद्धि भएर ३.१ प्रतिशत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । २०७५/७६ देखि २०७७/७८ सम्म कोरोनाको कारण आन्तरिक राजस्व खासै नबढे पनि त्यसपछिका आर्थिक वर्षहरूमा आर्थिक ऐन लागु गर्दा आन्तरिक आय बढ्ने हुनाले आन्तरिक राजस्व वृद्धि हुने देखिन्छ । गाउँपालिकासँग भएका स्रोत साधन परिचालनमा जोड दिएर स्थानीय विकासका लागि उल्लेख्य स्रोत स्थानीयस्तरबाटै जुटाउँदै अगाडी बढ्ने दिशामा प्रस्तुत कार्ययोजना महत्वपूर्ण माध्यम हुन सक्दछ । गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमाका लागि आन्तरिक स्रोत अनुमान गर्ने मार्गदर्शनका रूपमा यसले सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

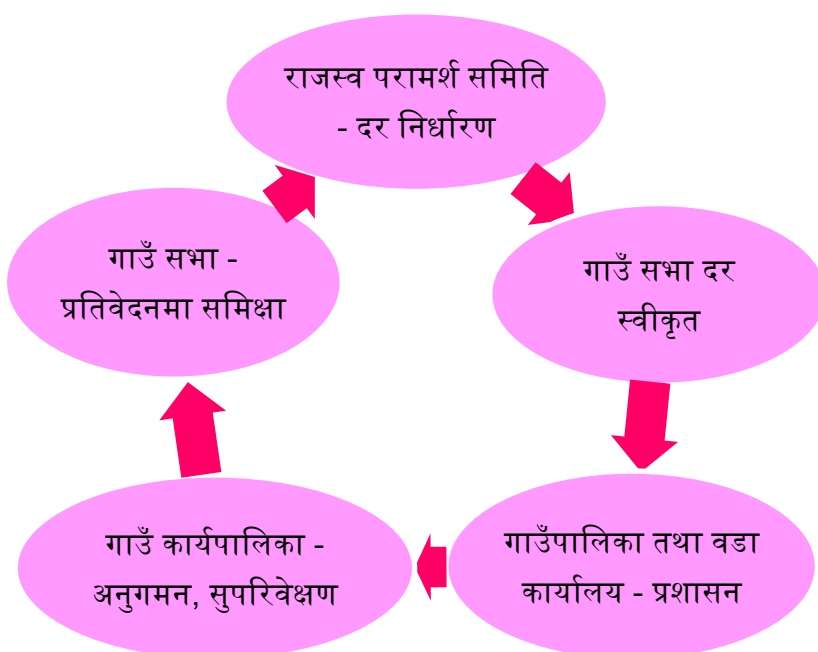
उल्लेख गरिएअनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरू निम्नानुसार छन्:

- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानून अनुकूलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था व्यवस्थित गरी कम्प्युटरिकृत अभिलेख तयार गर्ने ।
- कर तथा गैर कर सङ्कलन सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने ।
- राजस्व सुधारको लागि स्थानीय तहमा २ दिने तालिम सञ्चालनका अलावा करदातालाई शिक्षा प्रदान गर्न आवश्यक छ ।
- स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा अन्तरपालिका स्तरीय समन्वय भएमा राजस्व सुधार कार्यक्रम प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कुनै पनि योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन पश्चात मात्रै योजनाले सार्थकता पाउने गर्दछ । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र निर्माण हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रूपमा राजस्व शाखा/महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

चित्र ७ : राजस्व सुधार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रूपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरू नियमित रूपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

तालिका २३: अनुगमन योजना

अनुगमन गर्ने क्षेत्र	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने तरिका
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	- स्थलगत अनुगमन गर्ने । - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने ।
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	- स्थलगत अनुगमन गर्ने । - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगतिको तुलना गर्ने ।

राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	- स्थलगत अनुगमन गर्ने । - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने ।
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	- स्थलगत अनुगमन गर्ने । - समन्वय र सहजिकरण गर्ने । - मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने ।
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, गाउँ सभा	चौमासिक र वार्षिक	चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, गाउँ सभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
समीक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र वार्षिक	लक्ष्य र उपलब्धी सहित सिकाइको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने ।

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कराहरुको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । गाउँपालिकाले संस्थागत स्वमूल्याङ्कन गर्दा यस कार्ययोजनाका सम्बन्धित विषयमा आधार लिन सकिन्छ ।

अनुसूची

अनुसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलनको चेकलिष्ट

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

- १) संक्षिप्त परिचय
- २) मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
- ३) आर्थिक अवस्था
- ४) सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकिय अवस्था

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

- १) संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
- २) भौतिक सुविधाहरू
- ३) राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
- ४) राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
- ५) कार्यक्षेत्र तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- ६) फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
- ७) राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- ८) कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
- ९) वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण

- १) विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७४/७५, ०७५/७६ र ०७६/७७) को यथार्थ आय विवरण
- २) चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानीत बजेट विवरण
- ३) चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- १) निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- २) गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- ३) राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- ४) गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (पार्श्वचित्र)
- ५) राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू
- ६) राजस्व परामर्श समितिको विवरण

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

क) राजश्व तर्फ

१) सम्पत्ति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक वर्ष:
- जम्मा करदाता सङ्ख्या
- गत आर्थिक वर्षमा उठेको जम्मा रकम रु:
- चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आर्थिक वर्षको फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रु: न्यूनतम रु:
- गत आर्थिक वर्षसम्मको बक्यौता रकम रु:

२) भूमिकर (मालपोत)

- गाँउपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफल: (पालिकामा तथ्यांक उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.व. मा उठेको रकम रु:
- गत आ.व.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रु:

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यवसायिक फर्मको सङ्ख्या
- गत आ.व. मा उठेको जम्मा रकम रु:
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रु: न्यूनतम रु:
- गत आ.व.सम्मको बक्यौता रकम रु:
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रु:

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४) व्यवसाय बहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, निजी विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरूको सङ्ख्या औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरूको संख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:

५) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटी सङ्कलन गर्ने व्यवसायीको संख्या: सङ्कलन हुने जडिबुटीको औषत परिमाण: के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटी करको दर: चालु आ.व.को लक्ष्य:

क्र.सं.	वस्तुहरू	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	जडिबुटी जन्य वस्तुहरू			
ख	कवाडी जन्य वस्तुहरू			
ग	जीवजन्तु			

ख) गैर कर राजश्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (बडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.व. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दर: सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दर:
- गत आ.व. मा प्राप्त यथार्थ आय रु:
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विवरण:

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या
- नक्सापास प्रकृत्यामा आउने गरेका घरहरूको प्रतिशत:
- नक्सापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीट:
- गत आ.व. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या दस्तुर बापतको यथार्थ आय:
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन				
	जम्मा				

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पत्तिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुङ्गा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (वार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्सा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पत्ति					
जम्मा						

५) सम्पत्ति भाडा

क्र.स.	सम्पत्तिको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पत्ति					
जम्मा						

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्सा पास					
२	छाडा गाईवस्तु/पशु					
३	सडक वा सडक पेट्टी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसँग बाँडफाँड हुने राजश्व

क्र.स.	राजश्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरण:

१०) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्था:

११) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरण:

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप सम्भाव्य स्रोत भएमा सोको विवरण:

गाउँपालिकाका आय स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	कर तर्फ			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	अन्य राजस्व			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाइडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको			

	निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्व रहेको जग्गा				
१					
२					
३					
४					
५					
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				
१					
२					
३					
४					
५					

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, निजी विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
३.१	कच्ची घरहरू (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रीट वा स्तिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

बहाल विटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरू	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरू			
ख	मेसिनहरू			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

DATE: _____

उपस्थिति :-

नि. प्र. प्र. अधिवृत - दिनेन्द्र कुमार पैकरा

सूचना पत्र - रमेश कुमार खन्ना

2. - विकास वाइजु

लैखापाल - गणेश प्रसाद धिमी

बडा व कु बडा सचिव - सुर्ग वस्नेत

बड़ा २ का बड़ा सचित्र - जीवन कसवाला

આગવિત અતિથી

वाजपती प्रदेश सुसासनवेद्य विषय विज्ञाः महान् उपरेल

" " " " GESI विमः अरुणकुं

परामर्शदाता

हृदय चन्द्र अधिकारी

इम्फुलाल - चापागाई

DATE:

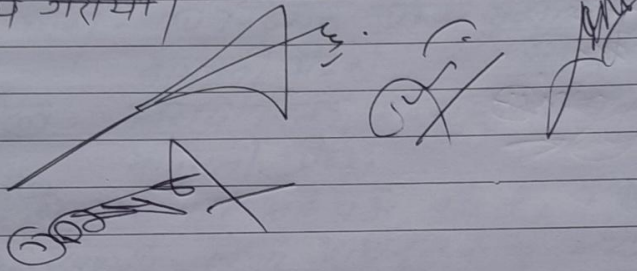
प्रस्ताव हेर्नु -

प्रस्ताव नं. १. राजस्व सुधार कार्ययोजनामाथीको हलफल

" " २. विविध

निर्णय हुनु
निर्णय नं. १) प्रस्ताव नं. १ उपर हलफल हुँदा उमाकुण्ड गाउँपालिकाको
राजस्व सुधार कार्ययोजनामा हलफल गरि मस्यौदा हलफल
माथी उक्का सुझावहरूलाई समेटी अन्तिम प्रतिवेदनमा समा-
बैसगरी अन्तिम रूप दिने निर्णय गरियो।

निर्णय नं. २) प्रस्ताव २ उपर हलफलमा सम्बलन गरिएका सुझाव-
हरू प्रतिवेदनमा समेटी १६ आवण सम्म अन्तिम प्रतिवेदन
वुझाउने निर्णय गरियो।

अनुसूची ४: फोटोहरु

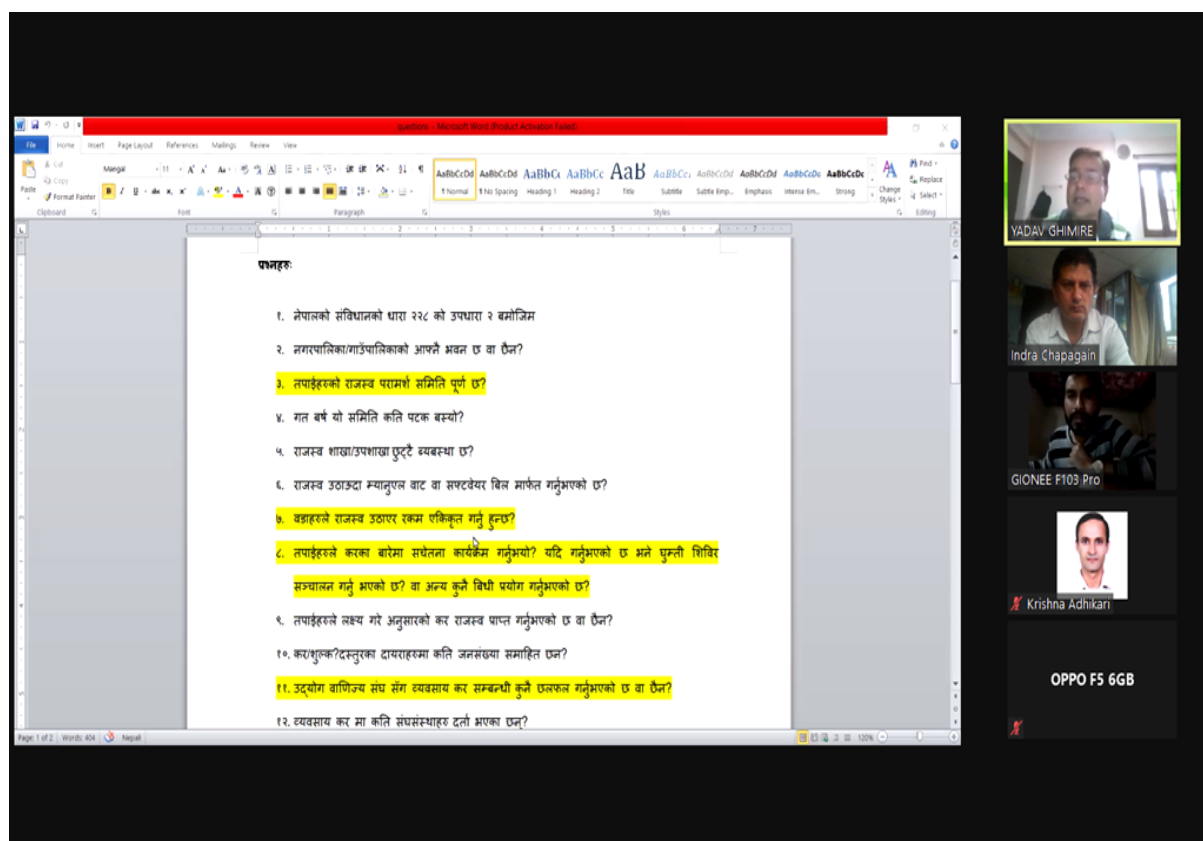

जुम मिटिङको फोटोहरु

जुम मिटिङको फोटोहरू

तथ्याङ्क सङ्कलनको फोटोहरु

उमाकुण्ड गाउँकार्यपालिका र राजस्व ईकाई

